

134/12
1913

საქართველოს
ქრონიკა

სანაღმრო

1913

თებერვალი, № 2. მოსრდილთათვის.

ქართული
ლიბრარია

საგადაღები

საქმის წიგნი
ქურნაღი.

№ 10154 დი მცხაო. ❄ თბილისი, 1913 წ.

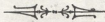
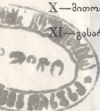
1943

ბავშვი და დედოფალი, — ქანდ. ლ. დ. ამბროზიოსი.

I—ბავშვი და დედოფალა,—ქანდ. ჯ. დ. ამბროზიოსი	1
II—ძღუნად ლაღოს,=დექსი ა. გრიშაშვილისა	3
III—ბუნების მგოსნები,—(დასასრული) ვაჟა-ფშაველასი	5
IV—კოტეს დანაშაული,—ზიკსა სჲ მოქმედებად, ნინო ნაკაშიძისა	14
V—ზამთარში,—დექსი დარია ახელედიანისა	24
VI—უძველესი დროის ბავშვის თავგადასავალი,—მოთხრობა ვ. დ. კრედილისა, (გაგრძელება) თარგმ. მარიამ აშვილისა	26
VII—ბედნიერი შემთხვევა,--კონასი	37
VIII—საქართველო,—რწმენანი და წვეულებანი (გაგრძელება) მ. ჯანაშვილისა	42
IX—უჯრედები და ქსოვილები. შედარებით ანატომიიდან აღებული ფაქტები, რომელნიც ამტკიცებენ ცხოველების სახეთა საერთო წინაპართაგან წარმოშობას.—გ. ანთელაძისა	51
X—მითოლოგია,—ტროადის ომი,—ად. მიჭაბერიძისა	57
XI—გასართობი: შარადები, რეზუსი და აღსნა	63

ტფილისი, ელექ.-შეკვდ. ა. კერესელიძისა; გაბაევის შესახვევი, № 1.

კუნად ლადოს *).

ზან შეფე ხარ სვე-მღვიძარე,
ქედს გიხრიან ქვეყნის მპყრობელს,
ხან, ვით ნაძვი ტბის ნაპირას,
ღვრი ცრემლებსა შეუშრობელს!..

ხან, მკვეთრ-ისრით დაკოდლილი,
სულ არა გრძნობ წყლულთა ტკენას,
სულის სწრაფვას ჰანგად აკმევ,
იორკეცებ აღმაფრენას;

ხან ოცნებით ცის სივრცეში
ნიაე-ტალღად დასრიალობ,
ღრმა კაეშნით მოხიბლოული,
საწსხვერპლოზე კენესით ჰგალობ!

*) წაკითხული ავტორისაგან ალექსი-მესხიშვილის იუბილეზე.

ქართული
ენის ინსტიტუტი

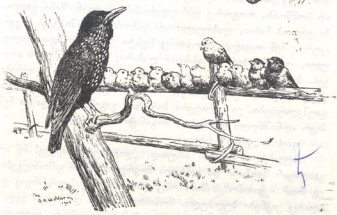
შენ ჩანგი ხარ... და ეგ თმები,
 ეგ ქალარა თვითყული—
 ხალხის გულის სიმებია,
 ხალხის სუნთქვით დარხეული...

და მეც ხალხის აღმაფრენამ
 შენთან მგოსნად ამომტყორცნა;
 მსურს მოგიძღვნა, როგორც მამას,
 მხოლოდ კოცნა, წრფელი კოცნა!

ი. გრიშაშვილი.

ქართული ენის ინსტიტუტი, თბილისი, 1925 წელი

ბუნების მგონები.

(დასასრული).

ხლა-კი მხოლოდ უნდა დაახლოებით გა-
ვიჩეოროთ ის, თუ რა ჯიშის ფრინველია
დებუტატი რას ეტყოდა ბუღბუღს. წარ-
მოვიდგენ, მაგალითად, რასაც ეტყვის არ-
წივი. პირველად უნდა მიულოცოს, როგორც ფრინველთა მე-
ფემ: შენ, ეი, ჩიტუნიავ, მე, არწივი, თქვენი მეფე, მოვედი
მოვილოცო „შენი დღესასწაული; ამით თავს ნუ მოიწონებ,
ნუ გაბრიყვდები, კვლავ ასიაშოვნე ფრინველნი შენის გალო-

ბით. მეც გამოვიგონია "შენი გალობა, მაგრამ უნდა გიფიქსირებოდა, არ მომწონს, როგორც უმრავლესობას, რადგან "შენი გალობა ერთობ ნაზია, ლაჩრული: არ გამოისმის მასში ჰექსაკური. "შენ თავადაც, როგორც სუსტი ავტობიოლოგისა, გალექული, უღონო ხარ და ამასთან ლაჩარი; ეგ არა ჰმევენის არავის. მამაცობა და გაბედულობა არის უპირველესი ღირსება ყველასათვის. "შენ, ვგონებ, რომ ღობემძვრალასაც კი ვერ გაუმკლავდები. ეგ ვერაფერი ბიჭობაა. ვაგიმარჯოს და ეს ჩემ მიერ აღნიშნული ღირსებაც მოგანიჭოს ღმერთმა!"...

გაისმა „ვაშას“ ძახილი.

ბულბული მიუგებს პასუხად: „დიდებულო მეფევე! მე არ გახლავარ მეომარი და სისხლის მღერელი, რაში გამომაღდება, ეგ რომ შევიძინო? მაშინ, რაც ღირსება მაქვს, დავკარგავ და აღარც ვიქნები ბულბული. მოსისხლც სული და გული ვეღარ გამოსცემს იმ ხმებს, რისთვისაც შემადრიელებიან ყველანი. თუნდ ესეც არ იყოს, ჩემი გულადობა ვისთვის რა საშიში უნდა იყოს? ბალახის რაიმე მარცვლის შექმნის დროს თუ არ ვიფთხვე ნისკარტი, მომტყდება, და თუ შაგრად, კარგად არ ჩავავლე რაიმე ტოტს ფეხები, მაშინათვე მომეგრიხება: ლამის არის ისინიც დამემტვრას! ბუნებამ ჩემთვის გაიმეტა მხოლოდ ხმა და გალობის უნარი; დანარჩენს ტყუილად შევეპოტინები: არაფერი გამოვა. თქვენი დიდებულების ჰკუა-გონება ამას ძალიან კარგად მიჰხედდება. თქვენ რაც ისურვეთ ჩემთვის, დიალაკ კარგია, მაგრამ...“

ბულბული გაჩუმდა და თავი დაბლა დაჰკიდა... ფრინველთ რასაკვირველია „ვაშას“ ძახილით დაადანტურეს ბულბულის სიტყვა. ხოლო არწივმა ბლევრით გადაუნათა თვალეზი; ამავე თვალეზით თითქო ისიც ეთანხმებოდა ბულბულს, თუმც მისდამი სიბრალულიც კი გამოხატა. არწივი გაბობლდა გვერდზე; ამით გზა გაუხსნა ფრინველებს ბულბულს რიგრიგით წარსდგომოდნენ და გამოეცხადებინათ მისთვის თანაგრძნობა.

არწივის შემდეგ გადმოაფლავუნებს სვავი; სხვებს როდი აცლის: ცდილობს, უნდა კარგი რამ წარმოსთქვას, ახრანტალებს ყელში, და ბოლოს როგორც იყო გამოაგნო სიტყვები. ხოლო თვალი უფრო არწივზე აქვს, ვიდრე ბუღბუღზე: ცდილობს თავის ლაპარაკით მოეწონოს ფრინველთა მეფეს, რადგან იმის ნარჩობით ბევრჯელ გამაძლარა და იმედი აქვს შემდეგშიაც არ მოაკლებს მეფე მოწყალებას; სვავს ბუღბუღის პიროვნება მაგდენად არ ეპრიანება. სვავი იბლინძება, თავი მოსწონს ტანადობით, ახოვნობით. თავის-თავს თითქმის არწივის ტოლ-ამხანაგად სთვლის, რაიც ფრინველთა უგუნურებას ღირსეულად ვერ დაუფასებია; თვალებს თავ-მოშწონედ აღღვრივს და ჩიჩახვს ისიებს. ფრინველები სიცილით იხოცებიან ზოგი ესწრაფვის დაუყვიროს: დაიკარგე მანდედანო! მაგრამ სხვები აჩერებენ:—მოითმინეთ, ვნახოთ რას იტყვისო.

სვავი ცდილობს ლაპარაკში არწივს მიჰბადოს, კილო არწივისა მიიღოს: „შენ, ჩიტუნიავე, მომილოცნია; (რას ულოცავს, ის ავიწყდება: ალბად არ იცის) ძალიან პატივს ვცემოვარ, და სახელი კი დიდი გაქვს. არ ვიცი, ღმერთმანი, ასე რადა ხდება? მე შენი გალობა ბევრჯელ ზღის და კმაყოფილიც ვარ, მხოლოდ ერთი რამა მწყინს: შენი გალობა ლეშის მადას მიკარგავს; ცოტა ეს არ მომწონს. (ფრინველებში სიცილია) თუ კარგად დაუგდო კაცმა უური შენ გალობას, გულში ეწვეთება ისეთი მძიმე, მწვავე ცვარები. არ ვიცი ეს ცვარები რისაა, მხოლოდ ვგრძობ და ვიცი ის, რომ გულზე აღიბეჭდება და იწერება შემდეგი სიტყვები: ნუ მოჰკლავ, შისხლოს ნუ დაღვრი! მაშ რა ვქნათ? ბალახი ვძოვოთ? ამ ბრიყვებს (ურწვენებს ფრინველებზე) ბოდიშს ვითხოვ, დიდებულო მეფევე, შენთან: ჰგონიათ, რომ მე თავში ტვინი არა მაქვს და არაფერი გამეგება წუთი-სოფლისა. ჰმ! მაგათ როდი იციან, თქვენს გარდა, დიდებულო არწივო, რომ რაც მარტოცა ჩემ თავში ტვინია, ყველა მაგათ თავში იმის ნახევარიც არ მოიძევება. კარგ მთქმელს კაი გამგონეც უნდაო, ნათქვამია. ეჰ, რა გავ-

წყობა... მახლას! და შენ კი, ჩიტუნიავ, ვგონებ ეს იმითმ
გეთქმევა, ყველას გვაგონებ, რომ ჯერ ერთი ვერავის ვერ
მოერევი, რომ მოჰკლა, თავის სისუსტისა გამო, როგორც
უკვე აღნიშნა ჩვენმა დიდებულმა მეფემ; და მეორეც — შენ
ხორცს არ მიირთმევ. აი, ამიტომ ვამბობ: ეგ ზემორე აღნი-
შნული სიტყვები რომ გამოაკლო თავის მღერას, მაშინ უკე-
თესი მგალობელი იქნები.

ამით დაამთავრა სვავმა თავის სიტყვა, რომელმაც დიდი
სიცილ-ხარხარი გამოიწვია მგალობელ ფრინველთა შორის.
მალლიდან სვავის შეუღმჩნევლად ჩხიკვი ქოქოლას აყრიდა
თავზე.

ბულბული გაჩუმებული და გამტყნარებული იჯდა და
ხმას არ იღებდა.

— გზაა, გზა! — დაიძაბა მჭეხარის ხმით შავარდენმა: — მოშორ-
დი მანდედან, შე, წუწუკო, სხვისა ნასუფრალით მცხოვრებე-
ლო, უმადლო, უოფლო! განა შენ გამოგეყოფა გარედ თავი?
ქვესაც რომ კვებულობს! ოღონდაც და ქვეა აქვს, თავად ნა-
დირობის შნო არ მისცა ღმერთმა; მარტო ჩვენ გვითვალთვა-
ლებს: რა გადაგვრჩება, რომ მიფრინდეს უნამუსოდ და გადა-
ყლაპოს. წამომდგარა და როგორის რიხით ლაპარაკობს, თა-
ნაც ბულბულს არიგებს, თითქოს შეეძლოს დაფასება.

დიდებულო მგოსანო, იქნებ არც მე შესმოდეს ეს შენი
ღირსება სრულად: როგორც მტაცებელს და მოსისხლე ფრინ-
ველს, მე სრულიად სხვა წარმოდგენა მაქვს კარგზე, სიავზე.
ისე ვარ აღზდილი და იმისთანა ზნე-ჩვეულება მაქვს შესისხლ-
ხორცებული, რომ შენი გალობა და შენი ვინაობა თითქმის
არც-კი რაშიმე უნდა მეპრიანებოდეს; მაგრამ ეს ასე არ არის.
მე კარგად მესმის შენის გალობისა, თვით შენი მნიშვნელობა.
შენ რომ არა გვევანდე, ფრინველები ერთმანეთს მუსრს გავა-
ვლებდით, შავარდენი შავარდენს აღარ დაინდობდა; შენი
მშვენიერი ხმა ჩვენ სასტიკ მოსისხლე მადას გვინელებს; ეს

ჩემ თავზე გამომიცდია. როგორა ესთქვა ტყუილი, და იმიტომაც გავვეცი სასტიკი ბრძანება, რომ ქორს, ალაღს, მიმინოს და სხვ. არ შეეძლოსთ შენ ხელი გახლონ, რამე დაგიშაონ. იყავი გამარჯვებული და იცოცხლე მრავალ-ეთმეირ!

შავარდენს ლაპარაკი ძალიან უხდებოდა და ყველაზე მეტად ის, რომ საუბრის დროს მშვენიერ თვალებს მოხდენით აფოფინებდა.

მამა იროდიონი შვილს გულდასმით ყურს უგდებდა, თვალები და სახე უბრწყინავდა.

„შემდეგ ვინა მიულოცავს?“ დაეკითხა მოძღვარი ვანოს.

მტაცებელ ფრინველებს ვერ ენდობიან მშვიდობიანი ფრინველები: მიკუნჭულან ზოგი ბარდებში, სხვები—ფოთლებით შებურულ ხეებზე სხედან. ესწრაფვიან მილოცვას გვრიტი, ქედანი და ზოხობი, მაგრამ შიშისაგან ვერა ჰბედავენ, თუმც ამ ეამად საერთო დადგენილების ძალით არ შეუძლიან ერთმა მეორეს ხელი ახლოს. ვერა ჰბედავენ, დიად, მიულოცონ ბულბულს და მოულოდნელად მოეღიან იმ წუთს, როდის გაიკრიფებიან აქედან მტაცებელი ფრინველები, რომ იმათ დარჩესთ ბურთი და მოედანი. ყველაზე გულადად და თამამად ჩხიკვი იქცეოდა: ხუმრობდა, აჯაფრებდა ხან რას და ხან რას, ფრინველებს აცინებდა, ერთ ადგილას არ ისვენებდა: ხან სად ამოჰყოფდა თავს და ხან სად.

მტაცებელ ფრინველთა გუნდში ყორანი ჰყავდა თავსა: ეტყობოდა ეწადა მიელოცა ბულბულისათვის; ერთხელ კიდევ დაიყრანტალა ისეთი საზარელი ხმით, რომ ყველას ტანში ერუანტელმა დაუარა. მაგრამ, როგორც ყორანს, ისე სხვებს, არწივი ახევიებს უკან თავისი სასტიკი ბრძანებით:

— ახოვანო ფრინველნო, ვაეკაცნო ხმლიანნო, დაიწიეთ უკან; უკან; ცოტა შორს დადგით. ნება მივცეთ სუსტ, უძლურ ფრინველთ მიესალმნენ თავიანთ თანამომგესა! — ბრძანა არწივმა.

მისი ბრძანება იმ წუთსვე ასრულდა.

ან კი ვის შეეძლო წინააღმდეგობა გაეწია?

გადმოფრინდა ქედანი, მივიდა ბულბულთან ახლო, ჰკოცნიდა, ეხვეოდა, — ნისკარტს ნისკარტზე უსვამდა, თვალთაგან ლაპა-ლუპით ცრემლი ჩამოსდიოდა: — იცოცხლე, გენაცვალე, თავს შემოგველე, ჩემო სიცოცხლეც, ჩემო ძვირფასო, ჩვენო ლაზათო, ჩვენო ღიდებავ. ვითომ ჩვენცა ვართ ქვეყანაზე? ჩვენც ფრიველები გვქვებიან, ჩვენც ვითომ ვგალობთ? განა ღირსი ვარ სიცოცხლისა? ჩემ სიცოცხლეში მხოლოდ ერთად-ერთი სიმღერა ვისწავლე, ისიც შენი ზედ-გავლენით, და როცა გალობა მომინდებდა, მოვყვები საცოდავად დვრინვა-ლულუნს: „თეთრო თვედორე! მოძკენ ბოლონი, წითელყვითელნი, საქორწილონიო“ *). უსაზღვროდ გმადლობ, ძვირფასო მგოსანო, რომ შენმა მღერამ, დიდებულმა ჰანგმა და ტკბილმა ხმებმა აღმზარდეს ასეთი მშვიდი და უვნებელი ფრინველი: — ყველა მლოცავს, ყველას ვუყვარვარ და ლოცვა-კურთხევით ვიხსენიებო.

ქედანი ველარა ჰშორდებოდა ბულბულს, თავს ევლებოდა ისე, რომ გაუწყდა სხვა ფრინველებს მოთმინება: იგრიალა ათი-ათასმა ფრთამ, ათასიარი გვარისამ, და შემოერთყა ბულბულს გარეშემო.

ეხვეოდნენ, ჰკოცნიდნენ, ისე შეაწუბეს საბრალო, რომ კინალამ ამ გაზიდულობაში არ შემოაბდღნეს ტანზე რაც ბუმბული ჰქონდა. აღარ აცლიდა ერთი შეორეს ლაპარაკს. ზოგი აქებდა, სხვა ბოდის იხდიდა, მესამე ჯურისანი მადლობას უბდიდნენ. მაგალითად — ბულბულს ხობობი დედას ემახოდა: — შენ დედა ხარ ჩემი, დედაზე მეტი, რადგან დედას ძილი მოერევა, წაართმევს თავსა, — ეუბნებოდა ხობობი ბულბულს: — და შენ-კი მთელი ღამე მიგალობ იაფ-ნანას, როცა მე ბარდებში

*) ხალხს ასე ესმის ქედნის ლულუნი.

დავგოგავ, ან სიარულით, სიბილით დალილს რომ ჩამთვლემს. როცა შენი ვალობა მესმის, სამოთხეში მგონია ჩემი ვითა.

მერცხალი ბოდიშს იმხდლიდა, აბობდა:—მეც, საცოდავი, ვითომ ვვალობ, მაგრამ წყევა-კრულების მეტი ვერაფერი მითქვამს: სად შემიძლიან შენ შემოაწვდე, დიდებულო მგოსანო: შენ ერთთავად ჰლოკულობ და შენი პირიდან არა ღროს სამღურავი არ ამოვა, წყევას ვინ იტყვის; მე-კი, ან კი რა ექნა, როცა მამბრაზებენ, რომ არ დავიწყებლო, არა მაქვს მოთმინება, ვიწყევლები: „ბებერ, ცხონდი, ბებერ ცხონდი, ყმაწვილები ელიტო“.

კაკებში და გნოლები სთხოვდნენ: ზაფხულობით მთაში გვეწვიე, უსათუოდ თან წაგიყვანთ, რადგან აქ ცხელა და იქ გრილა და თანაც მშვენიერი ჰაერი არისო. დიდხან უნდა რჩებოდე ჩვენთან, შენ-კი მოგვეჩვენებ და მაშინათვე თავს დაგვანებებო... რამდენი ღამე ღამეს სკვლის: ვუცდით მოუთმენლად სადმე გორაკზე, კლდესთან, ქვასთან ატუზულნი—გავიგონოთ შენი ხმა, მაგრამ ამაოდ: აგვაბირებ საწყლებს ტყუილ-უმბრალოდ.

ჩხიკვი ბევრსა ცდილობდა, და ბევრსა ჩხაოდა: ჯერით იყოს ლაპარაკიო, მაგრამ ამას ყურს არავენ უგდებდა!

არწივის ამალიდან დაეთხოვათ ყვავი და ძერა. გამოედვენათ და ისინიც უვნებელ ფრინველთა გუნდში ტრიალებდნენ.

ჩხიკვი იმდენს ბუღბუღებ არა ლაპარაკობდა, რამდენსაც ამათხე.

— ბატონებო და ქალბატონებო, — იძახოდა ჩხიკვი: — სმენა იყოს და გაგონება: ჩვენ ყველანი მართალია ბუღბუღს ვაქებთ, მაგრამ გარდა ბუღბუღლისა აქ სხვა მგალო ბღებიც გახლავანთ; კარგად აახილეთ თვალები და კარგად დააკერდით. მხედავთ? აი დიდებული ყვავი და აგერ

სახელოვანი ძერა, რომელთა გალობა მე ძალიან მომეწონს, თუმცა ჯერ მათი მღერა კრიტიკულად არ დაფასებულა და ერთ დროს იქნება რომ ბულბული დაგავიწყდეთ და ყველას ყვავისა და ძერას სახელი ეკეროს ენაზე. ძერას გალობა, მაგალითად: თქვენ ებუშრებით ცაში როგორ ტრიალებს და თანაც წვრილის ხმით „წიო-წიოს“ იძახის და ყვავს ხომ დილა-სალამო, ზამთარ-ზაფხული არაფრად გააჩნია, ზის—ჩხავის, დაფრინავეს—ჩხავის. უნდა მაგათაც გაუმართოთ იუბილეი, მხოლოდ ახლა ერთსა გთხოვთ, ბატონებო, ყველას: შემოკრბეთ ერთად. მღერა ავად თუ კარგად ყველასაც შეგვიძლიან: შევკრათ ხორო და ერთი სიმღერა შევაწიოთ ჩვენ ძვირფას მგოსანს, ხოლო პირველს ყვავი და ძერა იტყვიან. მე და კოდალა მოძახილს გეტყვით და დანარჩენები ბანს. ვნახოთ რა გამოვა.

ფრინველნი სიცილით იხოცებოდნენ; შემოკრბენ ერთად ყველანი და დააგუგუნეს ერთ-ხმად დიდებული სიმღერა. ისეთი ფრიამული ასტყდა, რომ ტყე ზანზარებდა. არწივმა და მის ამალამაც იმღერა საუცხოვეო ჰიმნი. დიდებული სანახავი იყო ამ დროს ფრინველთა კრება.

— სხვა არაფერი? ეგ არის, მორჩი?—დაეკითხა მოხუცი ვანოს.

— მორჩა და გათაედა, სხვა რაღა დამაკლდა, არ ვიცი?—მიუგო ვანომ მამას.

— ბევრი რამ, ჩემო ძვირფასო შეიღო, სხვათა შორის თუნდ ის, რომ ამ დროს ერთმა ქვეციანმა ტურამ რომ დაიჩხავლოს, რა მოხდება? ერთ ქვეციან ტურას შეუძლიან ჩაფუშოს ფრინველთა სიამოვნება და გაფანტ-გამოფანტოს ფრინველთა გუნდი,—სთქვა კვალად ლიმილით მამა იროდიონმა...

— ეგვე შეიძლება მოხდეს და სხვაც ბევრი რამ; ყველა როგორა ვსთქვა, ყველა მე როგორ მოვიგონო? ზოგი იმან

მოუმატოს, ვინც ამ ჩემ ნაამბობს გაიგონებს,—მიუგო ვანომ: არა ნაკლებ მხიარულად,

მამა და შვილი რომ ბულბულის იუბილეზე ბჰობდნენ, ეს უკანასკნელი კეთილ-ზმოვანებას ჰფენდა მთელ არე-მარეს: აერთებდა ცას და დედამიწას; აზავებდა ერთს შორესთან ისე, კაცს ვგონებოდა, რომ ამიერიდან ცა ჰიანჰველასაც-კი არ გასჰყულეტავედა დედამიწაზე, განაღამც დაუშავებდა რასმე ადამიანს.

ვაჟა ფშაველა...

... 7
 ... 8
 ... 9
 ... 10
 ... 11
 ... 12
 ... 13
 ... 14

ქართული ენციკლოპედია, 1979 წლის გამოცემა, ტომი II, გვ. 101-102

კოტეს დანაშაული.

(პიესა სამ მოქმედებად).

მოქმედი პირნი:

1. კოტე ჭილოსანი, — გიმნაზიელი, 12 წ.
2. ბესარიონ
3. თეკლე
4. ტასია, — მოსამსახურე ვოგო ჭილოსანის ოჯახში, გამბდარი, — ძველი, დაგლეჯილი ტანისამოსი და ძველი ფეხსაცმელები აცვია.
5. მარიაშ, — ტასიას დედა, სოფლის დედაკაცი; შავებშია.
6. მეპურე, — რაქველი; ძველი ჩოხა აცვია, წინსაფარი აქვს აფარებული, გძელ-წვერა შუა ხნის კაცია.
7. მასწავლებელი ქალი.
8. სანდრო.
9. ტიტკო.
10. ნიკო.
11. ერთი მოწაფე.
12. მეორე მოწაფე.
13. ახალ-მოსული მოწაფე.
14. სხვა გიმნაზიელები.

} კოტეს მშობლები; შუა ხნის, კალარა - შერთული, გამბდარი ადამიანებია.

} კოტეს ამხანაგები.

პირველი და მეორე მოქმედება ერთ დილას სწარმოებს; მესამე — ორი კვირის შემდეგ.

მოქმედება I

დიდაა. ღარბულად მორთული ოთახია. სდგას ფარდაგ-გადაფარებუ-
 ლი ტახტები, რვეალი მაკიდა, ძველი სავარძელი, სკამები, კამო-
 დი, კამოდზე თეთრი ნაქსოვი საფარი აფარია და ზედ თიხის ირე-
 ში, ზირისხეუბიანი სურა, სარკე და სხვა-და-სხვა რაგინდარაობა აღა-
 კია; კედელზე დიდი უბრალო საათი ჰქვია. ერთ კედელთან სდგას
 თეთრ სუფრა-გაფარებული მაკიდა. ზედ აღულებული სამოვარი, ჩაის
 მოწყობილება და დაჭრილი პური აწევია. მაკიდას ერთ მხარეს უზის
 ბესარიონ. ცხვირზე სათვალეები აქვს გაკეთებული და გახეთს კი-
 თხულთის; უკვე შეჭადარაგებული, გამხდარი და ავადმყოფი შესხე-
 დაობის კაცია. ბესარიონის ზირდაშირ ზის თეკლე; ისიც გამხდარია,
 უკვე ხანში შესულია, მაგრამ უფრო მზიარული და ცოცხალი სახე
 აქვს. ჭიჭებს სწმენდს და სდგამს ღამბაჭებზე. ტასია, ძველ დაკრე-
 ბულ კაბაში გამოწყობილი, გამხდარი, მატარა შეთვალ-წარბა გოგო-
 ნა, ადაგებს ერთი ტახტიდან ლოგინს და წაღობა აწეობს.

ბესარიონ. (შეხედავს კედლისათს და თეკლეს) აბა, დამისბი ჩიი,
 თორემ მიგვიანდება: ქალო, ხედავ—რვის ნახევარი
 ხდება, და მე რვაზე სამსახურში უნდა ვიყო.

თეკლე. (ასხამს ჩაის) არა უშავს რა: ერთ დღეს დაგიგვიან-
 დეს... (აწვდის ჩაის) ჰაა. (ბესარიონ ართმევს, აკლებს
 შაქარს, ურევს, სვამს და სჭამს). კოტესაც-კი არ და-
 უგვიანდეს ერთი... (გასტახის) კოტე, კოტე, კოტი-
 კო!..

კოტე. (ხმა ისმის გარედან). ახლავ, ახლავ, პირს ვიბან.

ბესარიონ. შენც ერთი: კოტეს რა დააგვიანებს—ცბრის ნა-
 ხევარზე ეწყობა სწავლა. დაუსბი ჩიი: გაუგრილდეს.

თეკლე. ენაცვალოს დედა: მაშ არ დაუუსხამ! (ტასიას) აბა,
 ტასია, გოგო, ჩქარა სკამი დაუდგი და გაიჭე-
 ცი: პალტო და ქუდი გაუსუფთავე... ფეხსაცმე-
 ლები ხომ გაუწმინდე?

ტასია. (მზარულად) დიად, ბატონო, ისე გაუპრიადე, რომ სულ ლაპლაპი გაჰქონდა!

ბესარიონ. (იგინის) ჰაი, ყოჩაღ; მაგრამ მე რაღა დაგიშავე, რომ არამც თუ გამიპრიადე, ხელიც არ ახელი ჩემ ჩექმებს!

ტასია. (დარცხვენად უფურებს ფეხებზე, შერე თეკლეს შეხედავს). ქალბატონს არაფერი უთქვამს და...
(ბესარიონ და თეკლე იგინიან).

თეკლე. მე დამავიწყდა, გოგოვ, მაგრამ რა თქმა გინდოდა: შენით ვერ მიხვდი?.. აბა, აბა, ჩქარა, ჩქარა—ნულარ დგებარ, ჯერ სკამი დადგი და წაილე პალტო გასაწმენდად, მერმე წიგნები ჩაულაგე ჩანთაში: მანდ აწყვიტა მაგიდაზე. (უთითებს რკველ შაკიდისაკენ. ტასია სდგამს სკამს, იღებს კედლის საკიდელიდან ზღტოსა და ქუდს და შიქვს გასწმენდად. შემოდის კოტე ზირის წმენდით, ჰირსსოციო ხელში; ფორმის ტანისამოსშია გამოწყობილი. ჰირსსოცს ჰკიდებს კედელზე, ჭდება და მზადებულ სკამზე და ურევს ჩაის უსიტეოდ).

ბესარიონ. (ჰკეცს გახუთს, სდებს აქავე და უფურებს შეიღს ალტაცებით). აბა, მოართვით, მოართვით ყველაფერი ჩვენ ბიჭიკოს.

თეკლე. (შეუწევს შურს) ჰამე, გენაცვალოს დედა, ჩემო სიცოცხლე!.. ჰა, კინალამ არ დამავიწყდა: კარაქი მაქვს შენთვის შენახული. (სწრაფად დგება, აღებს განჯინას, შიქვს ჰადადში გახვეული კარაქა, შდის) ვაიმე, ვინ შექამა?.. (აქნევს თავს და იფურება კარები-საკენ. შემდგომ იღებს დანას და კარაქს შურს უსვამს)

ბესარიონ. (საფურედით უსვამს კოტეს თავზე ხელს) როდის დაგირიგებენ ნიშნებს, ჰა, კოტე? როგორი ნიშნები გექნება, თუ იცი, ბიჭო, ჰა?

თეკლე. აბა, რა საკითხავია, როგორც სხვა დროს ჰქონდა

ახლაც ისეთი ექნება... აბა, შეილო, მიირთვი: შე-
გარგოს ღმერთმა... (აწვდის კარაქ წასმულ ჭურს).

(კოტე ართმევს და სჭამს; ტასია შემოდის, აწუბოს ზაღტოს და
ქუდს ტახტზე და ჭამის სურვილით შესტყვრის კოტეს).

ბესარიონ. (მუხედვს ტასიას. თეკლეს) დაუსხი ჩიი: შიი ბავშვს.

თეკლე. რაო? რა დროს ჩაია? ჯერ საქმეები უნდა მოათავოს...
და მერმე უნდა კანოს. რაღას უყურებ, გოგო, ბა-
ტონსაც გაუწმინდე პალტო და ქუდი... ვახსოვდეს
ყოველთვის; თქმა აღარ გინდოდეს; ჯერ შრომას
უნდა შეეჩვიო და მერე კამაზე იფიქრო... არაფე-
რი დიდი კაცი ხარ... (ტასია სწრაფად იღებს კე-
დლიდან ზაღტოს და მოაქვს. ბესარიონ აწვდის თეკლეს
ცარიელ ჭიქას; თეკლე უსხამს ჩაის და აძლევს). ერთ ხანს
შველანი ჩემად სცამენ და სჭამენ).

ბესარიონ. (კოტეს) მაშ კარგი ნიშნები გექნება? (კიდეუ ვფე-
რება). აბა, შენ იცი, შეილო, თუ რამე სიკეთეს იზამ,
ისწავლი და კარგი კაცი გამოხვილ, თორემ მე ასე
გამწარებით უნდა დაელიო ჩემი სიცოცხლე სილა-
რიბეში.

(ტასია შემოდის და აწუბოს ზაღტოს და ქუდს ტახტზე).

თეკლე. (უსხამს ჩაის ტასიას, დაძაქზე მონათხენ ნატეს ჭურჭლს
უწუბოს და აწოდებს. ტასია ართმევს, ფრთხილად მოაქვს,
ტახტის ბოლოს კედელთან, მოიკრებს და ტახტზე ადრე
გამს წინ ჭიქას და ხარბად სჭამს და სჭამს. ამ დროს
თეკლე ელანარაკება ქმარს): მართლა, კინაღამ დასავი-
წყდა, გუშინ ნიკოლოზი იყო და ჩემი ფული დამ
გმართებს. რამენაირად დამიბრუნეთ: გასაჭირი მა-
ქვსო...

ბესარიონ. (დგება და შიდას ზაღტოს ჩასტყვლად, შეჩერება ცო-

ტა ხანს) გასაჭირი მაქვსო? რა ვქნა, ალარო ვიცი, თეკლე, არ შეიძლება იგი, პურის ფულად რომ გაქვს გადაღებული, ნიკოლოზს მისცე?.. დავპირდი — უსიკვდილოთ მოგცემ მეთქი .. (იცვამს ზალტოს და ისურავს ქუდს; მაგრამ ისევ გადაიძრობს, ჩახედავს შავ, კადისვამს ოდნავ გამჟღავნებულ თავზე ხელს და ისევ დაისურავს).

თეკლე. აბა, რას ამბობ? როგორ შეიძლება! პურის ფასი კოტა-კი არ არის, აერ თუ იმეტი მანეთი შეგროვდა და ხუთი მაინც არ მივსცე? პურს ალარ მოგცემო, დამემუქრა რაქველი; მაგრამ შენ მაინც როგორა გგონია, რამდენი დარჩა შენი ჯამაგირიდან? მხოლოდ ერთი თუმანი-ლა მაქვს... აქედან ხუთი მანეთი მეპურეს უნდა მივსცე...

კოტე. (დგება უფშახათ) დედა... მე...

თეკლე. (ეურს არ უგდებს და განაგრძობს აღედგებათ) ხუთი მანეთით-კი ამდენმა სულმა უნდა ვიცხოვროთ მთელი თვის განმავლობაში... ამ სადღესასწაულოდ საჩუქარი თუ არ მოგცეს სამსახურში, ალარ ვიცი — რა გვეშველება... (ბეზარონ შიდას) მიღიხარ?... რა უთხრა ნიკოლოზს?

ბესარიონ. (კარგში სდგას) რა უნდა უთხრა... დავბრუნდები და მაშინ ვიფიქროთ. ეეჰ, (ხეწეშის) თვალი დაუდგეს ამ გაჭირვებულ ცხოვრებას... — (ჩაქწევს ხელს). კოტეს უთუოდ ფული უნდოდა საუზმისთვის; მიეცი, თუ გიყვარდე, ერთი შაური; არ დაგაფიწყდეს. (შიდას).

თეკლე. აბა, როგორ დამაფიწყდება, რას ამბობ?... ცხოვრება არ მიჭირდეს, მე ვიცი, მაგრამ... ეეჰ!.. (კოტეს) მაინც რა იყო, შეილო, დედაო, რომ მეუბნებოდი?

კოტე. (უხმოდ დგება, იცვამს ზალტოს და ისელება მაგიდასაკენ;

ტასიას) წიგნები არ ჩამილაგე? (ტასია წაშოიჭრება და იმეორებს) ლექსის უღაბეთ მიზნის შავიღისაკენ და აწუბებს წიგნებს ჩინთაში).

თექლე. (თავის ქნევით) ჰაი, ჰაი, რომ ვერ შეგაჩვიე საქმიანობას, შენ სასიკვდილევ, მაშინათვე ჰამას ეცი და რაც გითხარი, ის კი დაგავიწყდა. ყველაფერის გამეორება გჭირდება... ვერ ჩაულაგე ბავშვს? (მიდის, ათმევეს ტასიას ჩინთას და თვითონ ალაგებს; ტასია ისევ მიუარდება, ჯდება და განაგრძობს სმა-ჭამას. თექლე უსწორებს კოტეს ტანზე ზღტოს და ეფერება) გენაცვალოს დედა, გაგიცვლა პალტო, მაგრამ სულ რომ რა დამემართოს, გიყიდი ახალს, ჩემო სი-ცოცხლევ; რამოდენა ბიჭი გამეზარდე, ვაგაკი ხარ—მეორე კლასის მოწაფე... ჩემო იმედო... (ეზვუა და ჰკონის, იღებს ჯიბიდან შურს და აწოდებს) ჰა, შვილო, საუზმისთვის შური...

კოტე. არა, დედა, საუზმის ფული არ მინდა!..

თექლე. რატომ, გენაცვალოს დედა; სხვა დროს-კი მიგაქვს ხოლმე... აფად ხომ არა ხარ?... წაილე, წაილე, გენაცვალე...

კოტე. დედა... იცი?

თექლე. რა იყო, ბიჭო,—წაილე! ეს შური მინც ჩვენ ვალს არ გაისტუმრებს, შვილო; მანეთი ხომ არ არის... გენაცვალე; თავს შემოგველოს დედა, ნუ სწუხარ, ოლონდ შენ იყავი კარგად... ეჰ, რა უთხრა სილარიბებს, რომ არ არის... თორემ რა... (კოტე იღებს ჩინთას და მიდის). მომიცადე, გენაცვალოს დედა, მეც მოვდივარ; სანოვაგე უნდა ვიყილო სადილისათვის. (ტასიას, რომელიც უკვე ათაგებს ჩინთას და ღებდა) შენ, ტასია, გოგო, ყველაფერი და-ალაგე, დაასუფთავე, ჭიქები განჯინაში შეალაგე

სამოციარი საზარეულოში გაიტანე; მეპყროვე მოვიდეს, მომიცადოს. აბა, შენ იცი როგორ ჰკვირანად, როგორ კარგად შეასრულებ ყველაფერს. შენებურად, კი არ იზარმაცო, თორემ მე ვიცი შენი. (იხურავს თავზე შალს და გადის შეიღთან ერთად).

ტასია.

(თვალს გაუოღებს მიმავალ დედაშვიდს და, გახურავნთუ არა კარს, სახე გაუბრწყინდება, მიიარბენს შვიდასთან, აიღებს დიდ ჰურს და მოჰკებენს, მერმე იღებს კარაქიან ქაღალდს, ფეხებს დანით, კარაქს უსვამს ჰურს და სჭამს; შირი უშრიადდება; აიღებს ერთ ნაჭერ შქარს, გაიჭმევს, ჩაჯდება ერთადერთ დანჯღრეულ სავარძელში, რომელიც სმატით ადგილას დგას და, გაღიშებული, ფეხების ქვევით იღუგებდა. უცებ წამოხტება, გაფრდება გარედ და ჩქარა ისევ დაბრუნდება, ჩახუტებულ კატას შეჰთიუვენს, კაღერსება), ჩემო ციცუნიავ ჩემო ლამაზო, ჩემო საყვარელო! (მივა კამოდთან, მიიწვევს სკამს, შედგება ზედ, გამოსწვევს სარკეს, კატას წინ დასვამს და ერთხანს იუყურებს სარკეში. მერმე ისევ მიიწვევს სარკეს თავის ადგილას, ახერხით გაღმთიუვენს კატას, დასვამს სავარძელში დაუღებს კარაქიან ჰურს და სიხარულით უყურებს, როგორ სჭამს კატა; მერმე შადის შვიდასთან, ასხამს სამოვრიდან ჯამში წყალს, იღებს ჭიქას და უნდა რეცხა დაიწეოს, მაგრამ ისევ სდევამს, შირბის კატასთან, ისევ იხუტებს, ჭკოცნის, დასვამს და შირბის უკანვე; მაგრამ, თათქოს რაღაც მოაკონდათ, შეჩერდება, გაღიშებს, შესტება, შეტრიალდება და მთელ თათხს ასკინკილით ჩამოიარბენს. უცებ შეჩერდება კედელთან და ერთ წუთს დაფიქრებით შესტყერის კედელზე ჩამოკიდებულ თამარ-მთევის სურათს; გამოტრიალდება და შემოსძახებს სიძღვრას წვრილი ბავშვური ხმით) — ქორმა წიწილა წაიღო, იძახდა „წიაცწიაცა, იმისი თეთრი ბუმბული ვეღალ ვაჰქონდა.

ნიახსა (უნებ სწევებს სიმღერას, უკრავს ტანსაცმელს — დამღერას — დიფტობიტომ, დაფუბიტომ — და უვლის ტანის კვრით, ხან ხელებ-გაშლილი ღვეჯის თამაშობს, თანაც იცინის; მერმე შეწერდება, დაიდგამს სკამს და იღებს თ როდან ნახატებთან წიგნს, მიიბრუნს სავარძელთან, ჩაჯდება იატაკზე გაიშლის მუხლებზე წიგნს და დიდის დაკვირვებით ათვალაურებს სურათებს და ხანდახან იცინის. კარი გაიღება და შემოდის კოტე).

- ტასია. ვაი, კოტე! (შემკრთალი წამოდგება).
- კოტე. (გაჭაფრებული) შენ აქ რას აკეთებ?
- ტასია. მე... მე... ვალაგებ...
- კოტე. იპ, როგორ დაგილაგებია!
- ტასია. (შეწუხებული) შენ რისთვის დაბრუნდი?
- კოტე. (უკმახად) შენი საქმე არ არის... (შემკრთალი) აქ... აქ... წიგნი დამრჩა.
- ტასია. არა, არ დაგრჩენია: ღმერთმანი, მე ყველა ჩავალაგე
- კოტე. არა, ერთი დამრჩა... აბა ნახე სამზარეულოში; მე აქ მოვნახავ.
- ტასია. სამზარეულოში არ არის: მე ვიცი!..
- კოტე. არაფერი არ იცი. ნახე ახლავე: მე შენ გიბძანებ... შენ გავიწყდება, რომ მოსამსახურე ხარ... მე არ ვიცი, დამრჩა თუ არა? (ტასია სწრაფად აიფანს კატას, მიდის). ჰმ. ამას უყურე, — კატა შემოიუყვანია! დი-ცა, უთბრა დედას.
- ტასია. (ტირაღით) არ უთბრა, შენი ქირიმე, და მოვინახავ!
- კოტე. იი, როგორ გეტყობა, რომ გოგოა ხარ... ატირდი მაშინათვე.
- ტასია. (ტირაღით) არ უთბრა, არ უთბრა...
- კოტე. ჰო, კარგი, მონახე, წადი ჩქარა... არ ვეძებ. ჯა-შეში ხომ არ ვარ. (ტასია გადის. კოტე ენკა კამოდს,

- გამოსწვევს, ურევს ერთხანს ხელს თეთრეულეებში, ამოფეშავს, ამოიდებს საფულეს, ხსნის, იღებს ორ ხუთ-ხუთმანეთიან ქადაღს და შლის. შემოდის ტასია).
- ტასია.** ღმერთმანი, დედა არ მომიკვდება, არაფერი წიგნი არ... (შეკრთება, სიტყვები ზირში გაუჩერდება).
- კოტე.** (შემერთადი კმუჭუნის ფულს და მალავს, ერთ წამს კვების თვალთ უფურებს, შემდეგ სწრაფად აქნევს თავს, თითქოს აქ არაფერი აშაფაია). ვერც მე ვნახე. არც აქ არის არსად... (ხურავს გამოდს და გავარდება გარედ).
- ტასია.** (თავზარ-დაცემული) — ჰმმ, მოიპარა!.. (სასწარვეთა-ღებით შესტყერის კარებს, მერმე შიდას და უსიტყვოდ აღაგებს შაგადას, ჭიქებს, ზურს, თეფშებს, სდაგამს განჯინაში, სამოვარა გააქვს სამზარეულოში, სუფრას ჰბერტვს. შემოდის თეკლე და რატველი მებურე).
- თეკლე.** ერთი სიტყვით, მეტი არ შემიძლია, ლავრენტი; ახლა ხუთი მანეთი იყოს, ხუთსაც ამ მოკლე ხანში, და ხუთიც უნდა მადროო.
- მებურე.** (უგმ:უოფილოდ) რა ვქნა-ყე, შე დალოცვილო: ასე მპირდები რამდენი ხანია და გროვდება-ყე ეს ფული. მეც რომ არ მიპირდეს, ამ სიშორეზე-ყე ხომ არ გადმოვიხვეწებოდი. შენი შვილი აგერ-ყე ღემნაზიაში გეზდება და ჩემები ფეხ-შიშველები მიყრია სახლში. (დაფუგებით) ნუ მიზამ-ყე, ქმარშვილს გიღლეგრძელებს ღმერთი. ერთი თუმანი მაინც მომეცი ახლა, დღესასწაულები ახლოვდება და მეც ჩემ ბალანებს გავაზარებ-ყე.
- თეკლე.** (მწუხარედ) ეჰ, ლავრენტი, რომ იცოდე ჩემი ამბავი... მაგრამ რა გაეწყობა: ექვს მანეთს მოგცემ; რაც იყოს — იყოს: დამჯერდი!
- მებურე.** (ისვამს წყარზე ხელს) ეჰ, რა გაეწყობა-ყე — ბარემ კარგი-კი იყო, რომ...

თეკლე. (უნებ დაინახავს საგარძელზე ჰურს და შეუტყვეს ტასიანს, რომელიც ამ დროს კანმავლობაში თეკლეს და მჭეურეს გაფართოებული, შეშინებული თვალებით შესცქერის). რა არის, გოგო, ეს, შენ სასიკვდილევ? (ტასია გაქანება და იღებს ჰურს), რა უყო, რა უყო ამ გოგოს, რომ ვერაფერს გავხდის: მომიყვანა დედა მისმა, მამა არ ჰყავს, ობოლია; რამე ასწავლე, მადლიაო; და რომ ვერაფერი შეეცაშინე!.. (იღებს კაშაძს და შეჭკივლებს). უი, რას ვხედავ ამას!.. რაზე აურიე აქაურობა, გოგოვ? (ნახავს გახსნილ საფეულეს, ამოიღებს და შეჭკივლებს) უი, დამიდგეს თვალები! სადაა ფული? (ერთ წუთს შეჩერდება და მერმე გააფთრებული მიყარდება ტასიას) ეს რა არის, შენ არ გასაშვებო; როგორ გაბედე ამოდება; მოიტანე ამ საათში!.. (მიყარდება და რაც ძალი და ღონე აქვს უწევს უურს და სცემს) შე ქურდო, შე საზიზღარო! ასე თვალ-და-ხელ შუა ქურდობა გავონილა? ნეტავი ამ დილით მაინც არ ჩამედვას შიგ.

ტასია. (დრიაღებს) ვაიმე, ვაიმე! მე არ წამილია... არ წამილია!..

(მჭეურე მიიწევს მისაშველებლად).

(ფარდა ეშვება).

ნინო ნაკაშიძე.

(დასასრული იქნება).

ზამთარი.

ყეულმა ზამთრის წყვდიადმა
გაჭყანტა მზისა ნათელი,
მზე აღარ გვათბობს, მის ნაცვლად
ნისლი გვარტყია შაე-ბნელი.

გაძარცვა ტურფა ბუნება—
მთა-ბარი მინდორ-ტყე-ველი,
დააზრო ვარდი, ყვავილი,
სულისა მამებელი.

ზღვა რისხვა—გრგვინვით მძვინვარებს,
ბობოქრობს აღქაფებული,
ტალღებს ცად ისერის მუქარით,
ღრიალებს გაათორებული!

მაგრამ მაინც კი იმედსა
 არ ჰკარგავს გული, არ ტყდება,—
 სწამს განახლება ცხოვრების,
 სწამს—მაღე გაზაფხულდება.

მაშინ ბუღბუღი საამოდ
 შესძახებს არე-მარესა
 და მიულოცავს გაზაფხულს
 საყვარელ შშობელ მხარესა!

დარია ახვლედიანი.

უპველეს ღროის ბავშვის თავ- ბადასაპალი.

(გაგრძელება)

ბავშვის ბინა.

მდინარის ზირას. — სად ცხოვრობდა ბავშვი. — უხუცესი. — კრკეა
ბუდეების დამშლელი. — ვის უწოდებდნენ ღამაზ ზირველ-უთფილ
ბავშვს? — კრკეის ძმები. — ჭელა — შეთუვზე. — რიუკი — დიდურა. —
დედები. — დები, მამი და თნ. — თყო — გეცხლის შეზახველი. — გვა-
მბრის უფორტები.

ხლა, ჩემო ეორეიკ, არ დაივიწყო სადა ვხვდებო-
ბით იმ ბავშვს, რომელიც გაცოცხლდება შენ
თვალწინ ყველა თვისი ძმებითა, დებითა და უფ-
როს ნათესავეებითა.

ჩვენ ვხედავთ მას ცივ, მოღრუბლულ და წვიმიან დილას
უშველებელ მღვლეარე მდინარის პირას. ამ მდინარის სწრაფ
ყვითელ ტალღებს მიაქვს უზარმაზარი ხეები, სხვა-და-სხვა მცე-
ნარეები და მძიმე ქვები, რომელნიც გაჰედლილან მკურავ ყი-
ნულის ბელტში.

ბავშვი მარტოდ-მარტოა; ჩამჯდარა ახლახან დაკრეფილ
ლერწმის კონასთან. მისი ტანი არა ჰგრძნობს სიცივეს;

ბავშვი მარტო-მარტოა; ჩამ-
ჯდარა ახლახან დაკრეფილ
ლერწმის კონასთან.

ბავშვი ყურადღებას არ აქცევს აღელვებულ მდინარეში მუხლების ხათქა-ხუთქს.

ამ აზვირთებულ მდინარის ორთავ ნაპირას გაზდილა ხშირი ლერწამი. აქვე ამართულია მაღალი, თეთრი კედლების მზგავსი ცარცის გორაკები; ისინი იკარგებიან სადაც შორს, ღრუბლიან, ცისფერ წყვედიადში.

ამ გორაკებს ხშირი, გაუვალი ტყე ჰფარავს. ტყეში არც გზაა და არც ბილიკი. აქ ამართულან უზარმაზარი ფიჭვები და ნაძვები, იქ—ასწლოვანი კაკლის ხეები, არყები, მუხები და თელეები.

ბავშვის მახლობლად, გორაკის ფერდობზე, იმ ალაგის ცოტა ზემოდ, სადაც მდინარე ჩამოუდის გორაკს, მოჩანს შავი გამოფულრული, როგორც უშველებელი ნადირის დაღებული პირი.

ეს გამოფულრული არის—კარები, აგრეთვე ფანჯარა და ბუხრის მიღაც იმ სახლისა, სადაც ეს ბავშვი სცხოვრობს. ეს არის ბუნებრივი ღრმა მღვიმე. ცხრა წელიწადია მას აქეთ, რაც ამ მღვიმეში დაიბადა ეს ბავშვი, ამავე მღვიმეში ცხოვრობდნენ იმისი წინაპართა-წინაპრები ცივ, ნოტიო ზამთარსა და ცხელ ზაფხულში.

მღვიმეს ერთად-ერთი შესავალი აქვს: იქედან შედიან და გამოდიან მისი წარბ-შებრილი მცხოვრებლები; იქედანვე შედის ჰაერი და სინათლე და გამოდის კომლი; მღვიმეში დღე და ღამ განუწყვეტლივ ანთია ცეცხლი.

ამ გამოფულრულთან ყრია ერთი მეორეზე ვეებერთელა ქვის ლოდები; ეს ბუნებრივი კიბეა, რომლის საშუალებითაც აღიან მღვიმეში.

როცა გარედან ვათვალიერებდით ამ ბავშვის ველურ ბინას,—(შვიგნით შემდეგ დავათვალიერებთ) კარებში უცხად გამოჩნდა მაღალი, გამხდარი, შავ-კანიანი მოხუცი. სახე მთლად დაღმეკილი ჰქონდა. გრძელი ჯაღარა თმა აწეული და შეკრული მალლა ფოჩვივით. მოხამხამე ქუთუთო-

ები კვამლისაგან გასწითლებოდა. მოხუცმა ხელი მალღობა და მდინარისაკენ დაიწყო ყურება.

რამოდენი^ა ხნის შემდეგ დაიძახა ჩახლენილი ხმით:

— კრეკ!

კრეკ სახელია, ანუ მეტი სახელი, რომელსაც ამ დღიდან ლერწმის მომ^ან ბავშვს უწოდებთ, მას ეს სახელი იმიტომ^ა დაერქვა, რომ ამ ბავშვმა პატარაობიდანვე გამოიჩინა უნარი ღამე დაძინებულ ფრინველებს, მათი კვერცხების და ბარტყების მოტაცებისა; თავის ნადავლი სიხარულით მოჰქონდა ხოლმე მღვიმეში. სამაგიეროდ სადილზე აჯილდოვებდნენ კრეკს ძელის ტვინით, რომელიც საპატოო კერძი იყო და ოჯახის უფროსებისთვის ინახავდნენ ხოლმე.

ასეთი იყო იმ დროის გემრიელი საქმელები, ჩემო პატარა ყორე!

კრეკისა და სხვა სახელების შესახებ, რომელიც ამ მოთხრობაში შეგვხვდება, ჩემო ძვირფასო შვილო, უნდა წინაწინვე გითხრა, რომ ეს სახელები ყველა გამოგონილია. წინანდელ დროში გვარები არ ყოფილა, და მით უმეტეს—არც სახელები. ოჯახებს და კერძო პირებს არჩევდნენ ერთი მეორესაგან სხვა-და-სხვა დარქმეულ სახელით, რომელსაც უწოდებდნენ ტანის ან ფერის მიხედვით. აქ მაინც-და-მაინც დრო არ არის ვილაპარაკოთ იმაზე, თუ საიდან წარმოსდგა სახელები.

აქ მომქმედ პირებს მე დავარქვი მოკლე სახელები, რომ უფრო ადვილად დაიხსოვო. ამ სახელებს დიდი მნიშვნელობა არა აქვს.

გაიგონა თუ არა კრეკმა თავისი სახელი, რომლითაც თავი მოჰქონდა, რადგანაც ეს სახელი თავის გმირობას აგონებდა, წამოხტა და მოჰკურცხლა მოხუცისაკენ ლერწმის კონით ხელში.

მივიდა თუ არა კიბესთან, და-
 სდო თავისი ტვირთი, პატრიკოს-
 ცემის ნიშნად ხელები შუბლ-
 თან მიიტანა და სთქვა: — აქ
 გახლავარ, უხუცესო! რა გსურს
 ჩემგანი?

მივიდა თუ არა კიბესთან, დასდო თავისი ტვირთი ტივის-ციმის ნაშნად ხელები შუბლთან მიიტანა და სთქვა:

— აქ გახლავარ, უბუცესო! რა გსურს ჩემგან!?

— შვილო, — მიუგო მოხუცმა, — ჩვენები გათენებამდე წავიდნენ ტყეში სანადიროდ ჩრდილოეთის ირმებსა და ფართე-რქიან ხარებზე. ისინი მხოლოდ საღამოთი დაბრუნდებიან, რადგანაც, გახსოვდეს, წვიმა რეცხავს და სპობს ნაფეხურს, ლეკავს და აქრობს იმ სუნს, რომელსაც ნადირები სტოვებენ ხავსზე; რეცხავს ბეწვს, რომელსაც ცხოველები ხეების ქერქზე სტოვებენ, და ამიტომ ბევრი შრომა დასჭირდებათ ჩვენებს, მანამ რომელსამე ცხოველს შეხვდებიან. მაშ მთელი ეს ღლე ჩვენ ხელთ არის. დაანებე თავი მაგ შენ ლერწამს. ხეები ბლომადა გვაქვს ისრებისთვის; წვერიანი ქვები-კი მალე გამოგველევა; არც რიგიანი მჭრელი ქვის ნატეხები გვექნება, რადგან ჩვენი დაჩლუნგდა და დაიმტვრა.

— რის გაკეთებას მიბრძანებ, უბუცესო!

— გამოიყოლე შენი ძმები და გამომყევით თეთრ გორაკებისკენ, რომელიც იმ მხარეზეა, საიდანაც მზე ამოდის; თან წავილოთ კაეის ნატეხები, მოლხობის დროს რომ კლდიდან ჩამოაკვივდა. ეს კაეები ახლა წყლის პირად ჰყრია. იქ მე გასწავლით იმათ გათლას. დროც არის, კრეკ! შენ ახლა გაიზარდე, ღონეც საკმარისი გაქვს და ღირსი ხარ ატარო შენივე ხელით გაკეთებული იარაღა. ცოტა დამიკადე: ბავშვების მოსაყვანად წავალ.

— ვისმენ და გემორჩილები, — მიუგო ბავშვმა და სიხარულით გაბრწყინებულმა თავი დაუკრა.

უბუცესი მღვიმეში შევიდა, საიდანაც უცბად უცნაური ღრიალი მოისმა, რომელიც უფრო გაჯავრებულ ცხოველების ღრიალს მოგაგონებდათ, ვიდრე ადამიანების ხმას.

დავითვლიეროთ კრეკი.

უბუცესმა კრეკს ლამაზი, ზორბა და ლონიერა დააღმარა, იმიტომ დაუძახა, რომ მის გულში თავმოყვარეობა აღედგა, თორემ კრეკი ძალიან პატარა ტანისა იყო და ამასთან ისეთი გამზდარი, როგორც მისი პაპის-პაპა—უბუცესი.

რაც შეეხება მის სახეს—განიერი და მზისგან დამწვარი ჰქონდა; გაქონილი, თხელი, აწეწილი თმა, ნაცრითა და ყველანაირ ნაგვით სავსე, ყალბზე უდგა.

ულამაზოა ეს საბრალო პირველ-ყოფილი ბავშვი, სამაგიეროდ ღრმად ჩამჯდარი თვალები სიკაცბლით სავსეა და გონიერულად უბრტყინაეს. კრეკი მოუთმენლად ელის გამგზავრებას და ამ მოუთმენლობის ნიშნად მიწაზე ფეხებს აბარტყუნებს. ხუთივე თითებით ლონიერად ეწევა თავის ბაგეებს, როგორც ახლაც სწადიან ხოლმე აფრიკის ნეგრები სულიერ მღვლეარების დროს.

აი უბუცესიც გამოვიდა მალალ ქვის კბეზე, მისი ხნის კაცისთვის საკვირველი სისწრაფით; თან მოსდევს მთელი ჯგუფი პატარა ველურ ბიჭებისა. ამათაც, როგორც კრეკს, ოდნავ აფარიათ ტანზე ნადირების ტყავები.

აი ჰელიც—ამ ბავშვებში ყველაზე უფროსი. იგი თხუთმეტი წლისაა. იმ ღირს-შესანიშნავ დღის მოლოდინში, როცა მონადირეები მასაც წაიყვანდნენ სანადიროდ, ამან თავი გამოიჩინა კიდევ, როგორც შეუდარებელმა მეთევზემ. წინაპრის ხელმძღვანელობით მან ისწავლა ნიჟარასა და პირიან კაფის ნატებისაგან ანკესის კეთება. ის თვითონ აკეთებდა ჩანგალს კბილებიან ძელის ნატებისაგან, და ამ ჩანგლით ხოცავდა და იჭერდა წყალში აუარებელ ორაგულებს.

მას მოსდევს რიუგი დიდ-ყურა. იმაზე შეგველო გვეთქვა, რომ სმენა და ყნოსვა ძალისა აქვსო, რომ იმ დროს, როცა რიუგი სცხოვრობდა, ძალლი ცნობილი ყოფილიყო თავისი თვისებებით. რიუგი სუნით გაიგებდა ხოლმე რომელ ბუჩქნარში იყო დამწიფებული ესა თუ ის ნაყოფი; ან კიდევ სად

ამოეყო თავი სოკოს; სხვა-და-სხვა ხეებსაც კი სცნობდა დასუ-
კულ თვალებით ფოთლების შრიალზე.

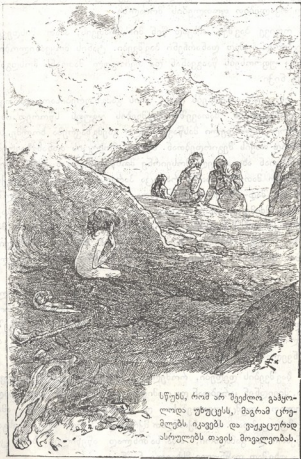
ორივე ბავშვი ამაყად წინ მიისწრაფვის; ამათ მისდევენ
დინჯად და ჩუმად დანარჩენი ბავშვები. ტანის მოყვანილობით
ესენიც უფროსებს წააგვანან და თვითეულ მათგანს მოსდგამს
რაიმე ნიჭი.

უხუცესი, ანიშნებს დრო არის გამგზავრებისაო, და თვი-
თონვე ჩაუდგება სათავეში ბავშვების ჯგუფს სწორედ ისე,
როგორც ახლანდელი მასწავლებელი გამგზავრება ხოლმე სა-
სეირნოდ თავის შევირდებთან. ხოლო მოხუცის თანამგზავრები
განირჩევიან ახლანდელ მოსეირნე მოსწავლეთაგან იმით, რომ
თვითეულ მათგანს მიაქვს რალაცა პარკის მზგავსი, ხის ქერქი-
საგან უხეშად—მოქსოვილი ჩანთა, ამასთანავე ზოგს ხელში
უჭირავს მძიმე-თავიანი, მოკლე კვერთხები, რომელიც წააგავს
ასურეთელების სანადირო კვერთხს, ზოგს - წვერიანი ქვის შუ-
ბი, ზოგს კიდევ რალაცა შავი ქვის ჩაქუჩის მზგავსი, რომელიც
კლდის ღრანტში წყალსა და ქვიშაზე ხახუნით ძალზე გაელე-
სათ.

გაუდგნენ გზას. სიარული მეტად სუბუქი და ფრთხილი-
აქეთ, რადგანაც ახსოვთ უხუცესის და მამების ბრძანება, რომ
იმ დროს, როდესაც მათი ჯერიც მოვა სანადიროდ ტყეში-
წასვლისა, არ უნდა მიიქციონ ყურადღება ნადირისა, ან
ფრინველისა და აგრედვე უცნობ ბოროტ-მძარცველებისა.

ბავშვების დედები, რომელნიც მარტონი დარჩნენ მღვი-
მეში, მივიდნენ კარებთან და ღიმილით აცილებდნენ მათ, დიალ-
ღიმილით, თუმც თვალებისა და სახის გამომეტყველება ამას
არ უმტკიცებდათ. მათ ჰქონდათ მქრთალი პირის სახე, მზისგან
დამწვარი და გამზდარი; თმა საშინლად აწეწილი, ზოგს კი-
დეც — უხეშად დაწნული მსხვილი ნაწნავი.

ამათ გვერდით უდგას ორი პატარა ქალი, მალალი და

სწუნს, რომ არ შეეძლო გაპყო-
 ლოდა უზუცესს, მაგრამ ცრე-
 მლებს იკავებს და ფაქაკურად
 ასრულებს თავის მოვალეობას.

ახოვანი. ერთს ჰქვიან მამ, მეორეს—ონ. ესენიც ვასკტერიან გამგზავრებულ პატარა ბავშვებს. კრეკისა და მისი ოჯახის კომლიან სადგომში, ცეცხლთან, რომელიც ოდნავ ბუტავს, ძვლებითა და ჩამქრალ ნახშირით სავსე ნაცრის გროვაში დაჩოქილია ყველაზე უმცროსი წარმომადგენელი პირველ-ყოფილ კაცობრიობისა.

ბავშვი, სახელად ოეო, ყველაზე პატარაა ვაფებში. გული დაუმიძიდა საცოდავს,—ხანდისხან იმის ჩავარდნილ მკერდიდან სუსტი ოხვრა მოისმის ხოლმე. სწუხს, რომ არ შეეძლო გაჰყოლოდა უხუცესს. მაგრამ იგი ცრემლებს იკავებს და ვაჟაკურად ასრულებს თავის მოვალეობას.

დღეს მისი ჯერია შეინახოს ცეცხლი დიდიდან საღამომი.

ოეო დღეს—რწმუნებული პირია.

პატარა ბიჭუნა ამაყობს ამით და ცდილობს ღირსეულად შეასრულოს დიდი მოვალეობა, რომელიც წილად ზედა. იცის კიდევაც; რომ ცეცხლი ყველაზე ძვირფასია მღვიმეში, და თუ ყური ვერ უგდო და ჩააქრო, სასტიკი სასჯელი მოეღოს. აი, ამიტომ, როგორც-კი შეამჩნევს ბავშვი, რომ ალი კლებულობს და ჩაქრობას ლამობს, სწრაფად აყრის ფისიან ხის ტოტებს, რომ ისევ მისცეს საკვები ცეცხლს და გააცოცხლოს.

ხან-და-ხან თვალები ცრემლებით ავესება ოეოს და კარგად ველა-ა ჰხედავს; ხოლო ეს ცრემლები მწუხარებისა-კი არ არის, არამედ მწვავე კომლისაგანაა.

მალე იმაზე ფიქრსაც-კი თავი დაანება, თუ რას აკეთებდნენ ახლა მისი ძმები. ის სულ სხვა ფიქრებშია გართული და ვვანებ ეს ფიქრები უფრო აღონებენ პატარა ოეოს: მშვიერია, საბრალო;—იგი ხომ ექვსი წლის ბავშვია.

ფიქრობს: თუ უფროსები ხელ-ცარიელნი დაბრუნდებიან,

ვახშმის მაგივრად კარგა ხნის მოგლეჯილ და ნახშირბადით
 წვარ გვიმბრის ერთი ან ორი ყლორტით უნდა დაკვამყო-
 ფილდეთო.

შკაკრი და მკირე მასპინძლობაა! რას იტყვი, ჩემო ძვირ-
 ფასო ჟორტიკ? მკირე ვახშამია! შენ ხომ პურის გამხმარ ნა-
 ტებს არჩევდი ამისთანა ვახშამს.

მარიამ იაშვილი.

(შემდეგი იქნება).

ბავშვთა უმთხვევა.

(ნამდვილი ამბავი)

ცდამოხი დეკემბერია... სოფელი
ნ—თი თეთრ სუდარაში გახვეულა;
თხელი თოვლის ფიფქი გაუყინავს.
ცივა... ქარი მწარედ ღრიალებს და
ქვითინებს, საშინელებათა... ჩვენში

რომ ატყვიან, სწორედ ამისთანა დროს კაი პატრონი ძაღლს
არ გაგდებს გარეთო.

მაგრამ მთელი სოფელი მაინც ფეხზე დგას: ყველა
ფუსფუსებს, ყველა რაღაც სამზადისშია; ბუნების სიმკაცრე
ინუნშიაც არ მოსდისთ: ხეხვა, რეცხვა, მზადება რაღაც სა
მზიარულო ელფერს სდებს მთელ სოფელს.—ხვალ შობათა,—ძია-
ხიან პატარა ბავშვები დაბტან და თამაშობენ კერის გარ-
შემო.

აი პატარა ილო! ბეჭზე დიდი შეშის კონა დაუდევს,
ვაკვეთილი ქალამანი აცვია, ყურები ისწითლებია, მაგრამ
არ იმუნევს, მიდის მეჯგრად, ამაყად, სახეზე მზიარული
ღამი უქრის.

—ძია, ნატო როგორ არის?—შეეკითხა ილო ჩაფიქ-
რებულ გლეხს, რომელსაც ურმით შეშა მიჰქონდა. გლეხი

გამოერკვა ფიქრებისაგან, თავი მიღლა აიღო, შეხედდა ილღოს და უთხრა:

— ცუდად, შევილო, ცუდად; ვინ იცის, როგორ იქნება ჩემი საქმე, — ჩაილაპარაკა გლეხმა და გაუდგა გზას დაღონებული.

— საწყალია, — გაიფიქრა ილღომ: — ნეტავ მოუჩრეს ი ვოგო! — და მარდად მოჰკურცხლა შინისაკენ.

ნატოს ღამა ბერო გაგნიძე სოფელ ნ — ში შეძლებულ გლეხად ითვლებოდა: ჰქონდა მიწა სახნავ-სათესი და ვენახი; ჰყავდა ხარი, ძროხა, წვერილ — ფეხი და სხვილ — ფეხი საქონელი, ერთი სატყვეთ — რაღ საპირთა ოჯახის აუცილებელ მოთხოვნილებებისათვის არ აკლდა ჩვენ დოვლათიან გლეხს; ოთხი შვილი (სამი ვაჟი და ერთი ქალი) კოლი და თითონ ბერო იყვნენ წევრები ოჯახისა; გამრჯელი ხელი ეტყობოდა ოჯახს. დიდი დარბაზი სუფთად იყო დალაგებული: ნახევარ დარბაზის სიგრძეზე ტახტი იყო დაგებული; ტახტის ერთ თავში სუფთა ქვეშაგები ელაგა, — ზედ ზეწარი იყო მიფარებული; მიწის იატაკი სუფთად იყო დაგვილი; ტახტის შუა ადგილას პატარა ლოგინზე იწვა ღამიანი, ასე რვა — ცხრა წლის ნატო, რომლის აწითლებული ლოყები და ამღვრეული თვალები გაგრძნობინებდა, რომ ბავშვს სამინელი სიცხე ჰქონდა.

გაჩაღებულ კერას ოთხი აღამიანი უჯდა დაღონებული — დამმარებული.

— მათაჰ... მოო! — მოისმა ეზოდან: — ხი-ხი, შე საობრე!

— ადე, ბიკო, ლექსო: მამა შენი მოვიდა, — უთხრა მართამ უფროს შვილს, ლექსო მარდად წამოხტა, მიეგება მამას, გამოუშვა ურმიდან ხარები და დაიწყო ურმის დაკლა. გათოშილი ბერო სახლში შევიდა, ჩამოჯდა სკამზე და მიუშვირა ცეცხლს გაყინული ხელები.

— ოჰ, ოჰ, ოჰ, ოჰ! რა ჰყინავს ეს დასაქცევი, — ჩაილაპარაკა ბერომ.

— შე საწყალო, მთლად გაიყინებოდი, — გულ-მტკინე
ულად უთხრა კოლმა.

— ბავშვი როგორ არის? ჩემს თავს რას დავეძებ.

— იპ, რა ვიცი, როგორც დასტოვე, ისევ ისეა.

— ნატო, შვილო, — მიუახლოვდა მართა ავადმყოფს.!

— ჰა?

— არ გშია?

— არა.

— აბა, რა ვქნა შვილო, რა გიყო, მოგიკვდეს დედა?

— დედა!

— რა იყო, შვილო?

— ავდგები.

— უი, მოგიკვდეს დედა: როგორ შეიძლება ადგომა, აბა სად შეგიძლიან?

— ოფლი მოიღინე, შვილო, და მერე ადეკი, გენაცვალოს მამა, — უთხრა კრემლ-მორეულმა მამამ ნატოს.

ბავშვი მიიბნა და დახუჭა თვალები.

დაღამდა. ქარი თან-და-თან ჩადვა. ცა მოიღუშა. ყინვამ ნელ-ნელა დნობა დაიწყო. ჰაერი თითქოს დათბა.

კოტა ხანს შემდეგ თეთრი ფანტელ — ფანტელა თოვლი წამოვიდა მაღლიდან.

თოვას თან და-თან უმატებდა. ხეები თეთრად ჩამოიბურა სახლებმა თეთრი სურავი გადაიხურეს... ხის სახლის კედლები შავად გამოიყურება თეთრ მიდამოში. სოფელში საშინელი მყუდროება დამყარდა: ყველა და ყველაფერი სახლში შეიმალა; ადამიანის ქაქანებაც-კი არსად არის: სძინავს სოფელს ტკბილი ძლით; გარედ-კი ბარდნის, თოვლი თეთრ ჩაღრში ახვევს ქვეყანას.

შორს, სოფლის ბოლოს, ორღობეში ორი ცხენოსანი მოიკვლევს გზას: ეტყობა მეტად ძნელი სავალი გზაა, რომ მაზავრები ხშირ-ხშირად ჩერდაბიან და ათვალიერებენ ალაკს,

საით გაიარონ; თოვლი ვერ იმაგრებს ცხენს, ითქვიფება და
საბრალო პირუტყვი მუხლამდის ტალახში ეფლობა; ცხენი-
საგან გათქვეფილი გზა შავ ზოლად აჩნდება თეთრ მი-
დამოს.

— ნეტა სადა ვართ?—იკითხა სოფლის დანახვით ცოტა
მოზიარულეებულმა პირველმა მხედარმა.

— სოფელ ნ — ში ვართ, შენი კენესა მე, — იყო პასუხი.

— ოჰ, ღმერთო, იქნებ აქ გაეთათოთ ღამე, თორემ მე,
სწორეთ გითბრა, მეტი აღარ შემიძლია; ამას იქით ველარსად
წავალ.

— მეც მაგას ვფიქრობდი, შენი ქირიმე.

— არა, ხუთი ვერსიაო, და ჩვენ-კი, მგონია, ათიუც გა-
მოვიარეთ.

— აგრე გგონიათ, ბატონო! მართალია, ცოტა გზა აგვე-
რია, მაგრამ ჯერ ხუთი ვერსიუც არ გაგვივლია; უდი გზაა,
ბატონო, და ამიტომ გეჩვენებათ ასე.

ამკვარი მუსაიფით მიდიოდნენ სოფლისაკენ ჩვენი მგზა-
ვრები. უცბად წინა მხედრის ცხენი ტალახში ჩაიფლო.

— მადეთ ნუ, შენი ქირიმე, მადეთ ნუ, — მიიძახა უკანა
მხედარმა, მაგრამ გვიანლა იყო: ორთავე მარდად გადმოხტ-
ნენ ცხენებიდან და დიდის გაქირვებით ამოათრიეს საწყალი
პირუტყვი, დაისადავეს ცხენები, და თვითონ ფეხით გაუდ-
გნენ გზას. მგზავრები ახლა საუბრის გუნებაზე აღარ იყვნენ.
სოფელი ახლოს იყო და ფიქრობდნენ მალე ვისთანმე შეე-
ფარებიან თავი. აჰა, მიატანეს სოფელს, მივიდნენ ერთ მო-
სახლისას და სთხოვეს ბინა, მაგრამ მასპინძელი ძალიან გულ-
ქვა გამოდგა, სტუმრებს ბინა არ მისცა. სცადეს მეო-
რესთან, მესამესთან, მაგრამ ყველასაგან ერთი და იგივე პა-
სუხი ესმოდათ.

დალონდნენ ჩვენი მგზავრები: — რა ვქნათ? — ეკითხებოდნენ
ერთმანეთს.

— აი იქ სინათლე მოჩანს! და გაეშურენ იქითკენი
 გაგნიძის ოჯახი საშინელ მდგომარეობაშია: ბავში თან-
 ჯათან უარესად შეიქნა, თველები გასდრეობია, ტუჩები და
 ენა შავად აქვს დახეთქილი. ბორჯავს, ვერ ისვენებს ქვეშა-
 გებში; ხანდახინ წამოიკრება და გაუგებარ არეულ სიტ-
 ყვებს წამოიხვეწის.

— ღმერთო, ღმერთო, შენ მიმიბარე, სანამე რამე ცუდს
 მომასწრებდე, — ხელ-აპყრობილი ევედრება ღმერთს: ბერო, —
 ერთად-ერთი ქალი, ჩემი ნუგეში, შობას, ამ ყველასთვის
 სამხიარულო დღეს — უნდა დამიდუმდეს სამუდამოდ.

— ღვთისმშობელო, — წუწუნებდა მართა. — გამომიბრუნე
 ჩემი ნუგეში, ჩემი მშვენიერი გოგო!

— ბები, ბები! — წამოიძიხა ნატომ და ჰერში ვილაყას
 გაულიმა: — აი, აი, ბებია! მოდი, მოდი, ჩემო ბებია!

ბავშვის სიტყვებმა თავზარი დასცა ყველა იქ მყოფს.
 ტირილით და ვიშვავით შემოეხვივნენ ბავშვის საწოლს. სა-
 ხლის კარი შეუმჩნევლად გაიღო და მეზობლიანთ ილო შემო-
 ვიდა:

— დედამ, ნატო როგორ არისო, — იკითხა ილომ, მაგრამ
 პასუხი არსაიდან იყო. ილომ დაინახა მტირალი მშობლები,
 მიხვდა, რომ საქმე ცუდად იყო და გულ-ნატკენი და-
 ბრუნდა გარედ.

ილოს გამოსვლა და ძაღლებისაგან აურ-ზაურის ატება
 ერთი იყო.

კონა.

(დასასრული იქნება).

საქართველო.

რწმენანი და ჩვეულებანი.

უდი. გუდაურის მთის მბრძანებელი სულია გუდი. ვადმოცემით, როცა ქვესკნელ ძალთა აღმოიტყორცეს მთა, გუდიც თან ამოჰყვა და მას აქეთ მისი სული არ გაშორებია აქაურობას. იგი წარმოდგენილი ჰყავთ

მხოვან კაცად, რომელსაც სიბერისაგან სახე ათასნაირად დაჰლარია, დანაოჭებია.

წმ. ხეები. დღეს რომ ვამბობთ, იას კარგი სული აქვს და დინჯორას მყრალიო, ეს ნაშთია იმ რწმენისა, რომ მცენარესაც აქვსო სული, გრძნობა. მეათე საუკუნის ძეგლი (აღვადგ. 1121) პირდაპირ ამბობს: „შროშანსა და ვარდსა აქუს სული ნელი... ვითარცა იგი მცენარეთა მოზარდთათვის ვიტყვიო. არამედ ცხოველ არიან, რამეთუ რომელსა აქუნდეს ნაწილი ცხოველებისაჲ და ძრვისაჲ, არა ერტუმის მას უსულო“ (იქვე 151). მართლაც, ყოველ ჩვენთაგანს ენიშნება, თუ ჩვენ კარიბირზე მდგომი დიდი მუხა, ან ორლობის შესავალში ამართული დიდი თელა, ან თუ ჩვენი სოფლის ანუ ხევის მისადევარში ფართეთ გადაშლილი და ცადმდე ატყორცნილი იფანი თუ ქანდარი რაგვარ შიშის ზარს სცემენ კაცს, მეტადრე

მყუდრო ღამეს, თავის საიდუმლო დუღუნით, თავის შრიალით, თავის ტოტებისა და ყლორტების საოცნებო რხევით, ნძრევით, ღამიზად აქანებ-დაქანებით! თანაც რომ სულს, ნელ ნიავს გბერს, მოდი და ნუ დაიჯერებ, რომ შენს წინაშე აყუდებული ბუმბერაზი კოცხალი, სულიერი არ არისო! რადგან ასეთი ზედმოქმედება იქონია კაცზე ამა თუ იმ ხემ, რომელიც ამასთანავე, ანთების დროს, აჩენდა ცეცხლს, ისროდა ყოველისავე გამანადგურებელ ალს, ამიტომ მისი საღმრთოობა, გასერთყება თავისთავად დამტკიცდა. და ხალხმა მის გულის მოსაგებლად შეამკო იგი აბრეშუმის ძაფებით, ბამბის ნასორსლით, კენჭებით, ანუ ნაყარ ფულით და სხ. ვის არ უნახავს ჩვენში ყოველნაირ ღვინჭილით დატვირთული უზარმაზარი მუხა თუ თელა და სხვა ხე. აგერ მანდილოსანი, რომელიც უნთებს ხეს — საყდარს წყვილ სანთელს და მის ღეროს შვიდ-კეცად ანუ სამჯერ-ცხრა კეცად (3 X 9) ავლებს ძაფს მუხლ-მოყრით; აგერ სხვა დედა წმინდა ხის ფესვებში აძვრენს თავის პაწაწინა შვილს და იწედი აქვს, რომ ძლიერება ამ ხისა დაიფარავს ყრმას ყელოკირვებისა, წითელისა და სხვა სახადის ხდის დროს. ჩვენი ქვეყნის ზოგიერთ კუთხეში, მაგალითად კახეთს, ჩვეულებად დარჩენილა უნაყოფო ხის დაშინება: ამაღლების დღეს მსთვად, ე. ი. ძალიან ადრე დილით, ორი კაცი, ერთი მათგანი კულით, უმზრახად მიდის უნაყოფოდ ხის ძირს; კულიანი სამჯერ უჭნევს კულს, ვითომ უნდა მოსჭრას, მეორე-კი აჩერებს ამხანავს და ეუბნება: „ნუ მოსჭრი, ახლა-კი მოისხამს, ნაყოფით დაიტვირთება!“ ამის შემდეგ ბრუნდებიან სასოებით, რომ ხეს შეესმა მათი მუქარა და კვლავ აღარ იძუნწებს.

საინგილოში წითელ პარასკევს ჰქვია უმზრახობა, ანუ უმზრახობის დღე. უმზრახად მიდიან მამულში და ქლიავის ხეს სამჯერ კბილს გამოჰკვრენ: მეორე უმზრახობამდის ველარაფერი კბილს ვერ მომჭრისო. ხალხს სწამს, რომ ამა თუ

იმ ხის ანგელოზთაგან ზოგი ჰკურნებსო კბილს, ზოგი მკურნა
 და სხე.

ყველას გეხსომებათ დიდი და მკურნალობით განთქმული მცხეთის ალვის ხე, რომელიც განმარტოებით იდგა კლდეზე და რომელიც წმ. ნინომ მოაკვეთინა და მისგან გააკეთებინა შვიდი ჯვარი. „მისტყდებოდა ერი მწუანის ფერობასა და ფურცლიანობასა. — „სულწელებაჲ დიდძალი მიეფინებოდა ყოველსა ქვეყანასა... ვმანი დიდნი ისმოდეს და ყოველი ერი ჰხედვიდა მას და ესმოდა ოხრაჲ იგი ვალობისაჲ, შეშინდეს და დაუკვირდათ ფრიად, შიშით და ძრწოლით თაყვანს სცემდეს პატიოსანსა ჯვარსა და სიხარულითა დიდითა აღიდებდეს ღმერთსა“ (წმ. ნინოს ცხ., 64).

მიაქციეთ კიდევ ყურადღება იმ წმ. კვიპაროზის ხესაც, რომლის ფესვებში სიდონიასთან ერთად ესვენაო თვით ქრისტეს პერანგი, კვართი, აგრედვე იმასაც, რომ წმ. ნინომ, ლენის სამშობლო საქართველოში მოსულმა, აღმართა ვაზის ტოტებისაგან გამოკრილი ჯვარი და მიამაგრა იგი არა ლურსმებით, არამედ შემოახვია მას თავისი თმები, აღბად, მოსაგონებლად იმისა, რომ უწინ საღმრთო ხეებს ახვევდნენ ბამბეულს ანუ აბრეშუმეულს.

საყურადღებოა ისიც, რომ უდიდესს საქრისტიანო ემბლემას ჯვარს ჩვენში ჰქვიან ხის სახელი. **ჯვარი** ანუ, როგორც აქა-იქ ისმის—**ჯარი** (საინგილოში—**გარი**) არის იგივე ძველებური და მეგრული **ჯა**—ხე და მის გამო იგი იწოდება აგრედვე ძელიად (ძელი=ტივი, ძელი ჯვარი, რუს. древо).

საყურადღებო კიდევ ის არის, რომ მცხეთაში საჯვარედ მოკვეთილ ხეს ჩვენი მემკვიდრე უტოლებს იმ ალვის ხეს, რომელიც გაზდილიყო კასპიის ზღვის პირად და რომლის ფესვებზედაც ცეცხლის თაყვანის ცემის ერანში გამაგრებულმა ორმუზმა (მე-VIII საუკ. ქრ. წ.) დააწერაო:

პირველი შჯული გაუშვეს,
 ივ ცეცხლსა ეთაყვანესა:
 გოსტაშაბ წიგნი გაწერა
 ყოველსა საქიშპარესა:
 მეცა გულსა ჩამივიარდა,
 თქვენც ესევედით საცეცხლესა..

აღვის ხეხედა დაწერა, რა იგი ხე გაზდილიყო...
 მის გარშემო ვარდი სურნელი შემორგულიყო...
 შეთვალა: საცეცხლეს ხესა აღვის ხეს ეთაყვანენით,
 ამ აღვის ხესა მომართეთ... ლოცვასა (როსტომიანი გვ. 816).

უმნიშვნელო არ არის აგრედვე, რომ ჩვენში საკაცე ხედ ირჩევენ ძეწნს, ტირიფს. ჯერ ისევ ძველ ბერძენ-რომაელთა მწერლები იტყობინებიან, კოლხელები მკედრებს-კი არ მარხავდნენ, ტყავის გულებში ათავსებდნენ და ტირიფის ხეზე მალა ჰკიდებდნენო. ამგვარ წესით დამარხვა გვაჩვენებს, რომ ჩვენ წინაპრებს ჯერ ერთი რომ არ უნდოდათ წაეპილწათ მიწა, რომელიც წმინდად და ღმერთად მიაჩნდათ, და, მეორეც, რომ ტირიფი, რომელიც ყველა ხეზე ადრე ყვავის გაზაფხულზე, ყველგან მიჩნეულია ცხოვრების განახლებისა და აყვავების ემბლემად, — ბზობას ტირიფი იხმარება ბზის მაგიერად.

ნაშთად იმისივე, რომ კოლხიდაში მკედრებს არ მარხავდნენ, ტირიფებზე ჰკიდებდნენო, დარჩენილა აფხაზეთში ჩვეულება, რომლის ძალით მიწას არ მიეხარება მებით მოკლული კაცი: მისთვის მალალ ბოძებზე აკეთებენ სხვენს და ზედ ასვენებენ, რომ ხორცი გამოუწიწკონ ფრინველებმა. მერე ძვლებს-და დამარხავენ ხოლმე მიწაში.

ფუძის ანგელოზი. რამდენი ხალხი გაუუბედურებია და დაუღუპია იმ კრუ-მორწმუნეობას, რომ ფუძის ანგელოზი არ გვწყალობსო, გვთხოვისო. გადასახლებას, ფუძის გამოცვლას!

ამ სამიოდე წლის წინად უფლის-ციხეში გვიამბეს, აქედ-

გან ქართველები სხვა სოფლებში გადასახლდნენო, ^{ეგვიპტეში} ~~ეგვიპტეში~~ ^{ეგვიპტეში} ფუძის ანგელოზმა ვერ შეიგუა იგინიო, თურმე ეს „ფუძის ანგელოზი“ ღამ-ღამე კუკუმათში მათს სახლებს ქვიშა-კენკს აყრიდა და დასჩხაოდა: „აიყარენით, წადითო!“

ტიელორს მოჰყავს განსაკვიფრებელი მოთხრობები შესახებ იმისა, თუ რა დიდ მსხვერპლს მოითხოვენ ხშირად ეს „ფუძის ანგელოზები.“

აი შოტლანდიელთა გადმოცემა. იგი გვიუბნება: პიკტი ისტორიის წინა დროს თავის შენობათა საძირკვლებს რწყავდნენ კაცის სისხლით. წმ კოლუმბმა თავისი მონასტერი იმ დრომდე ვერ ააგო, მანამ მის საძირკველში არ ჩაატანა წმ. ორანიო. მანამდე, რასაც დღისით აშენებდა, მას ღამე ბოროტი სული ანგრევდაო.

1848 წელს, გერმანიაში, გალლის ხიდის აშენებისას ხალხში ხმა იყო, აუცილებლად საჭიროა ხიდის საძირკველს ყმაწვილი ჩაატანონო.

1463 წელს ნოგატში ცოცხალი კაცი ჩაატანეს კედელში.

ტიურინგიაში, გადმოცემით, ციხეს რომ აშენებდნენ, მის გალავნის სიმაგრისთვის კედელში ჩაატანეს ერთი ყმაწვილი. რომ ცოტა მოაშენეს, ყრმამ უთხრა იქ დამსწრე დედას: „დედავ, ჯერ გხედავ;“ შემდეგ კიდევ: „ახლა ცოტათი-ღა გხედავ,“ და ბოლოს: „სულ ვეღარა გხედავ.“

ეს სიტყვები თქვენ უკვე მოგაგონებლათ ჩვენებურ გადმოცემას შესახებ სურამის ციხის აშენებისა და მის გალავანში დედის ერთას ანუ, ძველებურად რომ ვთქვათ, იმავრის ზურაბის დაყოლებისა.

აგერ მოდის მტერი ურიცხვი, აუარებელი, ბობოქრობს, იმუქრება—საქართველოს ნაცარ-ტუტას ავადნო. მის გასამკლავებლად ქართველობა სურამში ციხის აგებას მიუჩქარის, ააგებენ ციხეს, და მტერიც ძღვეულ იქმნება, ვერ ააგებენ და საქართველოც მიეცემა მსხვერპლად და იავარად. ყველანი გა-

მალებული მუშაობენ. მაგრამ აი უბედურება: დღისით აშენებულს ღამე ვილაცა უნგრეთ. მისნები ტყობილობენ, „ფუძის ანგელოზი“ ითხოვს მსხვერპლსაო, დედის ერთას, იამავრს. ვინ იკისრებს ამასო?—ეკითხება ერს მეფე. სიჩუმეა, მაგრამ არა დიდხანს. „მე“-ო—ყრუდ მოისმის შორიდან ვაჟაკური ხმა. მყის ორლობედ იწვევა ხალხი და მეფის წინ მოდის ჭაბუკი ზურაბ. მეფე ხოტბას შეასხამს მამულისთვის უმაგალითო თავდადებულს და აძლევს კალატოზებს. შენდება ციხის კედელი და თან-და-თან იფარება ზურაბი ციხის დედის წინ.

— ვაჰმე, შვილო, სადამდის?

— ვაჰმე, დედავ, მუხლამდის!

— ვაჰმე, შვილო, სადამდის?

— ვაჰმე, დედავ, წელამდის!

— ვაჰმე, შვილო, სადამდის?

— ვაჰმე, დედავ, ყელამდის!

— ვაჰმე, შვილო, სადამდის?

— ვაჰმე, დედავ, გავთავდი!

აქ კალატოზებმა უკანასკნელი ქვა დაადეს და ზურაბი დარჩა შიგ. ციხე აშენდა და საქართველო გადარჩა აოხრებისაგან...

ამგვარივე თქმულება დარჩენილა სიღნაღის ციხის აგების შესახებაც. აქ უჩვენებენ იმ ადგილს, საცა ჩატანებული ყოფილა ჭაბუკი. მისი სისხლი ვნების ხუთშაბათს ცხადად ჩნდებაო!

დღეს რომ სახლებისა და საყდრების აგების დროს საძირკველში ატანენ ფულს, ეს სხვა არა არის-რა, თუ არა ნაშთი იმ რწმენისა, რომ „ფუძის ანგელოზი“ უხარკოდ, უმსხვერპლოდ აგების ნებას არ მოგვცემსო, რომ უამისოდ შენობა მკვიდრი არ აქნებაო.

რაბან ესეთი ძლიერი იყო ფუძის ანგელოზი; კაცმა ბუ-

ნებრივად მოიგონა მისი დაშფალობლება ხატში, სალოცავში, ნიშში და ყველგან, საცა უხდება ცხოვრება და ტრიალი. აუცილებელი შეიქმნა ღამის თვეა საღმრთო კურატით, ვერძით, ქედლით, ქათმით. ზოგიერთგან საღმრთოებს არც-კი ჰკვლენ, ისე ცოცხლივ უშვებენ ხატის სამფლობელოში: თვითონ დარცავსო. მლოცველები, ხშირად, რომ მოწყალება დაიმსახურონ თავიანთ მრისხანე „ანგელოზებისა,“ თავს იმდაბლებენ: ვით მონები აღმოსავლეთის რომელიმე დესპოტის წინაშე, ისე კრძალვით ან მოწიწებით, ქედ-დრეკილნი, მძიმე ჯაჭვებით სალოცავს გარს უვლიან, ეხვეწებიან, ევედრებიან, მის კარის ბჭის მტვერს ლოკავენ. ჩვენ ვნახეთ თვით-სასჯელი დადიანები (ბორკილები) გორიჯვარში და ბევრგან სხვაგან, ზოგი წონით ფუთამდეა. ჩვენს სალოცავებში კაცი ნახავს შეწირულ ხმალოს, უნაგირს, აკვანს, ადამიანის ფეხს, ხელს, მათგან ზოგი ვერცხლისაა, ზოგი ოქროსი. ესეც იმავე მიზნით არის, რომ მისი პატრონი ჯანმრთელად ამყოფოს იმ ანგელოზმა, რომელიც პატრონობს და ბრძანებლობს, ამა თუ იმ სალოცავში. ამავე რწმენის ძალით წარმოსდგა ჩვენში მწნ წმ. გიორგის ხატი, ზოგან ძლიერი და ზოგან — არა.

ხატების რწმენა ისეთი ძლიერი იყო, რომ მათ ანგელოზებს ადამიანსაც სწირავენდნენ. სტრაბონი ამბობს ივერიისა და ალბანიის მიჯნაზე არის ტაძრები აქაურ უმთავრეს ღმერთებისაო: მზისა, მთვარისა და ზევსისა. ლედელ-მთავრად ითვლებოდა მეფის შემდეგ უპირველესი პატივცემული კაცი. ამას ექვემდებარება მთელი წმინდა ადგილი, ვრცელი, დიდი, მჭიდროდ დასახლებული და აგრედვე საქურუმოებისა და სახატოების მოსამსახურენი, რომელნიც, ხშირად, ქადაგად დაეცემიან ხოლმეო. ქადაგს, რომელიც იწვებდა ტყე-ღრეში უგზო-უკვლოდ სიარულს, იჭერდნენ უმთავრეს ქურუმის ბრძანებით, ფეხთ უყრიდნენ საღმრთო დადიანს (ბორკილს); მთელის წლის განმავლობაში ჰკვებავდნენ, მერე ხსენებული ქურუმი სცხებ-

და ზეთს და საღმთოებთან ერთად სწირავდა ღმერთს ხელსაწყოებსა და სწირავდნენო ასრე: მსხვერპლის გარშემო მდგომ დასიდგან ვამოდიოდა ის, რომელსაც ხელში ეკირა საღმრთო ლახვარი და ლახვარს განაწონდა გულში. მსხვერპლი რომ წაიქცეოდა, მის ძირს დაცემის მიხედვით ქურუმები იწყებდნენ მკითხაობას, იმის გამოცნობას, შეიწირა ღმერთმა ჩვენი შეწირულება თუ არაო. მერე გვამს ვადიტანდნენ დანიშნულ ადგილას და ამ გვამს ფეხს ადგამდნენ, რომ გაწმენდილ იყვნენ.

ამ თქმულობის გამოხმობად დარჩენილია ჩვენში ა) მონად შედგომა ქალებისა ხატებსა და სალოცავებში, ბ) ბერად შეყენება ნორჩთა და ქადაგად დაცემა. მონებს ხშირად ნახავს კაცი ანაგის მთავარ ანგელოზში, კახეთის თეთრ გიორგში და სხვ. მათ თეთრები აცვიათ და ემსახურებიან თავიანთ ბატონს. ზოგი მკითხაობს კიდევ ანუ ქადაგად ეცემა ეკლესიის კარებში გარდი-გარდმო, ზედ მის გვამზე მლოცველები გადადიან და იგი-კი დევს თითქო მართლაც მკვდარიო და ხმას არ იღებს, თუნდაც ფეხი დააბიჯონ. ბერად შეყენებულსაც აცმევენ თეთრს, თმას არ უკრევენ და აკმევენ უკეთეს საქმელებს. ხოლო ბერობას ხსნიან ხატზე მიყვანით და საღმთოს შეწირვით.

ყველა ამას ემოწმება აგრედვე ქართლის მოქცევის ჩვენება შესახებ კაცის შეწირვისა აქაურ ღმერთისთვის.

აი თვით აღწერილობა წმ. ნინოს სიტყვით:

„ვიხილე და აჰა დგა ერთი კაცი სპილენძისა.. და ხელსა მისსა აქუნდა კრმალი ლესტლი, რომელი ბრწყინავდა და იქცეოდა კელსა შინა, რეცა, თუ რომელი შეეხებინ, თავო თვისი სიკუდილ განიწირის... ქვეყანასა ქართლისასა იყვნენ ორნი მთანი და მათ ზედა ორნი კერპნი, არმაზ და ზადენ.. რომელნი იყნოსდეს სულ-მყრალობით ათასსა სულსა ყრმისა-პირმშობისასა, და შესაწირავად უჩნდეს მშობელთა მათთა-მსხვერპლად .. იყვნეს კერპნი სხუანიცა სამეფონი ვაცი და

გა, და შეიწირვოდა მათა ერთი სეფს-წული ცეცხლითა და წუვად და მტვერი გარდაბნევად თავსა კერპისასა (ქართ. მოქც. 30).

ესეთი უღეთო და ბილწი მსახურება ღმერთებისა აღკრძალა მეფე რევა, რომელსაც საქართველოში მოსულ ბერძნების ვაჭრებისა და სხვათაგან ბევრი რამ კარგი გაეგონა ქრისტეს სარწმუნოებისა და მის სახარების შესახებ.

მ. ჯანაშვილი.

(შემდეგი იქნება).

უჯრედები და ქსოვილები.

ცენარეთა ანუ ცხოველთა სხეულის უმცირესი ნაჭერი რომ გამადიდებელ შუშით (მიკროსკოპით) გაესინჯოთ, დაინახავთ, რომ ის ერთ მთელ ნაჭერს არ წარმოადგენს, არამედ მრგვალ პაწაწა ნაკვეთებად არის დაყოფილი, რომელნიც ერთი მეორეს მკიდროდ ეკვრიან.

ამგვარი პაწაწა ნაწილებისაგან შესდგება ყოველი ცხოველისა და მცენარის სხეული სწორედ ისე, როგორც აგურის კედელი შესდგება ცალკე აგურებისაგან. ამ პაწაწა ნაწილს ეწოდება უჯრედი. იგი სულ პაწაწა სხეულია და ამიტომაც შისი დანახვა მხოლოდ მიკროსკოპით შეიძლება. უჯრედი წარმოადგენს რბილ, მოსქო და გამჭვირვალე ნივთიერებას, რომელსაც პროტოპლაზმა ეწოდება, ამ პროტოპლაზმას ირგვლივ გარსი არტყია. შიგაჲ შუა ადგილას ვხედავთ ერთ წერტილს, რომელსაც მეცნიერები ბირთვის ეწოდებენ. ამგვარად უჯრედი როგორც მცენარის, აგრედვე ცხოველისაც, შესდგება ბირთვისა, პროტოპლაზმისა და გარსისაგან.

უჯრედი საზრდოობს, იზრდება, მრავლდება, ესე იგი ჭკმნის თავის მზგავს უჯრედებს. თვითეული უჯრედი წარმოადგენს დამოუკიდებელ ცოცხალ არსებას, რომელიც იბადება,

საზრდოობს, მრავლდება და კვდება: ამიტონ უჯრედს სიცოცხლის სადა ერთეულს უწოდებენ.

გარეგანი ფორმით უჯრედები სხვა-და-სხვანაირია: მრგვალი, მოგრძო, ბევრკუთხიანი და სხვ.

ცხოველის სხეული წარმოადგენს უჯრედთა კრებულს. კრებული სხვა-და-სხვა გვარისაა; მაგალითად — ძვლების, კუნთების, ნერვების; — თავისა და ხერხემლის ტვინის და კანის. ერთგვარი უჯრედების კრებულს უწოდებენ **ქსოვილს**.

სისხლი შესდგება პაწაწკინა, ბურთივით მრგვალ უჯრედებისაგან, რომელნიც დასკურავენ უფერო სითხეში; სისხლში — ორგვარი უჯრედები იმყოფებიან: თეთრები და წითლები; — წითელი უჯრედებისაგან სისხლი წითელ ფერს იღებს.

თვითოველი ქსოვილი, ესე იგი ერთგვარი უჯრედების კრებული ცხოველის და მცენარის სხეულში განსაზღვრულ სამუშაოს ასრულებს, თავ-თავიანთი დანიშნულება აქვსთ. კუნთის უჯრედები, მაგალითად, რბილია, იმათი გაწევა და შეკუმშვა ადვილია, ამიტომაც კუნთის ქსოვილები მოძრაობის იარაღია. ნერვების უჯრედების დანიშნულება კი სულ სხვაა: იმათ სხეულის ერთი ნაწილიდან მეორეში გადააქვთ სხვა-და-სხვა შთაბეჭდილებანი, ანუ გონიერების ტვინის უჯრედის შემწეობით ჩვენ ვეაზროვნობთ.

მცენარეც (ფესვები, ფოთლები, ყვავილები), ისე როგორც ცხოველი, სხვა-და-სხვა გვარ ქსოვილისაგან შესდგება და წარმოადგენს უჯრედთა კრებულს. მცენარის უჯრედიც იმგვარივე აგებულებისაა, როგორც ცხოველისა.

შ. დარებიით ანატომიიდან აღებული ფაქტები¹⁾. რომელნიც ამტკიცებენ ცხოველების სახეთა ხაერთო წინაპრისაგან წარმოშობა.

ზოგი ცხოველიც დიდია, ზოგი პატარა, მაგრამ, რა ტა-

¹⁾ ნამდვილი მიკრონი.

ნისაც უნდა იყოს, ის ყოველთვის შესდგება უჯრედებისაგან — რა ცხოველიც უნდა აიღოთ, ყველას უჯრედი ერთგვარია — შავ. სპილოს და კოლოს უჯრედთა შორის არავითარი განსხვავება არ არის, განსხვავება მხოლოდ იმაში გამოხატება, რომ სპილოს უჯრედები რიცხვით ბევრია, კოლოს-კი ნაკლები. არიან იმგვარი ცხოველები, რომელნიც მარტოცა ერთ უჯრედისაგან შესდგებიან. ამგვარ ცხოველებს ერთ უჯრედის ეძახიან.

მე-18 და მე-19 საუკუნეებში მეცნიერების უმეტესობას მცენარეთა და ცხოველთა სხვა-და-სხვა სახე, ჯიშა — უცვლელი, მუდმივი ეგონათ. იმათი ფიქრით ერთხელ გაჩენილ, ცხოველთა და მცენარეთა სხვა-და-სხვა ჯიშს, ანუ მოდგმას, მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში არავითარი ცვლილება არ განუცდიათ. ეს რწმენა ისე ღრმად ჰქონდათ გამჯდარი სისხლსა და ხორცში, რომ ბევრ მაგალითს, რომელიც არღვევდა ამ შეხედულებას, არავითარ ყურადღებას არ აქცევდნენ, და თუ აქცევდნენ, სულ სხვა მოსაზრებით. მიწაში აღამიანები ხშირად პოულობდნენ სხვა-და-სხვა გაქვავებულ ნაშთებს ცხოველებისას რომელნიც თავიანთი გარეგნობით და აგებულებით არ გვანდნენ ახალი დროის ცხოველებს. ამგვარ ნაშთებს უბრალო ქვებად სთვლიდნენ, მაგრამ შემდეგ თან-და თან სტოვებდნენ ამგვარ შეხედულებას და იმ დასკვნას აღგებოდნენ, რომ ეს გაქვავებული ნაშთები იმ ცხოველებს ეკუთვნის, რომელნიც წინად ცხოვრობდნენ დედამიწაზე და შემდეგ-კი მოისპნენო დაუწყეს ძებნა იმ მიზეზებს, რომელთა გამო ისპობოდა ამა თუ იმ ცხოველების ჯიშა და შექმნეს ეგრედ-წოდებული კატასტროფების თეორია¹⁾. კატასტროფა მოულოდნელ უბედურებას ნიშნავს, მაგალითად: წარღვნა, მიწის ძვრა და სხვ.

რაში მდგომარეობს ეს თეორია?

1) თეორ ა — სწავლა, მოძღვრება.

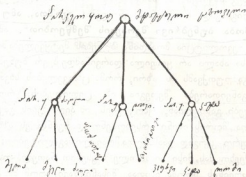
ამ თეორიის მიმდევარნი ამტკიცებდნენ, რომ დედამიწას დრო-გამოშვებით რაიმე კატასტროფა, ესე იგი—გამანადგურებელი უბედურება ეწვევა ხოლმე და სპობს ცხოველთა და მცენარეთა მთელ სამეფოსაო. გაივლიდა კატასტროფა, დედამიწა ჩვეულებრივ პირობებში ჩადგებოდა, და ცხოვრება კვლავ აღორძინდებოდა, ესე იგი ხელ-ახლა თანდათან შეიმოსებოდა მცენარეებით, გაჩნდებოდნენ და განვითარდებოდნენ ცხოველები.—მაგრამ შემდეგ ბუნების უფრო დაკვირვებულმა და საფუძვლიანმა შესწავლამ დაამტკიცა, რომ კატასტროფების თეორია სწორი არაა.

გამოირკვა, რომ ერთხელ წარმოშობილი სიკაცხლე დედა-მიწაზე აღარ მოსპობილა. ის განუწყვეტლად მომდინარეობს დღემდე. მაშასადამე, აშკარაა, ახლანდელი ცხოველები და მცენარეები იმ ცხოველებისა და მცენარეების ჩამომავალნი არიან, რომელნიც წინად, შორეულ წარსულში, არსებობდნენ და რომელთა გაქვავებულ ნაშთებს ჩვენ ხშირად ვპოულობთ დედამიწაში. ბევრი იმ ცხოველთაგანი, რომელნიც რამდენიმე ათასის წლის წინად ცხოვრობდნენ, დაიბოცნენ და იმათმა შთამომავლობამაც ჩვენამდის ვერ მოაღწია. მაგრამ ბევრმა კი დროთა სრბოლას გაუძლო და ახლაც არსებობს. ამ დროს განმავლობაში ისინი განიცდიდნენ თანდათან განუწყვეტელ ცვლილებას; ზოგი მათგანი იცვლებოდა ერთ-გვარად, სხვა—მეორე გვარად, მესამე—კიდევ სხვაფრივ და ამ სახით ერთ წინაპრისაგან თანდათან განვითარდა სხვადასხვა გვარი ჩამომავლობა.

კატასტროფების თეორია მოისპო და მისი ადგილი მეორე თეორიამ დაიკირა, რომელსაც „სახეთა ანუ ჯიშთა წარმოშობის თეორია“ ეწოდება. ეს თეორია გვასწავლის, რომ მზგავსი ჯიშები ცხოველების საერთო წინაპრებისაგან წარმოსდგებაო; მაგალითად: ძაღლს, მგელს, მელას და სხვა მტაცებელ ცხოველებს ძაღლის ჯიშისას ერთი წინაპარი ჰყავდა: ეგრეთ წო-

დებული „პირველ-ყოფილი ძალი“. ამგვარადვე დღევანდის ჯიშის მტაცებელი ცხოველებიც წარმოშობილი არიან ერთგვარ ცხოველისაგან, — პირველ-ყოფილ დათვისაგან. „პირველ-ყოფილი დათვი“ და „ძალი“ ცხოვრობდნენ ძველ, შორეულ დროში და იმათაც ერთი მამათმთავარი ჰყავდათ, ვსთქვათ: „პირველ ყოფილი მტაცებელი“, რომელიც იმათ წინეთ ცხოვრებდა და სხვ.

როგორც ხედავთ, სიცოცხლის განვითარება დედამიწის ზურგზე მომდინარეობს განუწყვეტელად: ის არ შეუჩერებია არავითარ კატასტროფას. ის მიზეზები და მოვლენანი, რომელთა გამო ცვლილებას განიცდიდნენ წინადაც ცოცხალი არსებანი, დღესაც განაგრძობენ თავის მუშაობას; მაშასადამე — იმათი შესწავლა შესაძლებელია. ამ თეორიას წინადაც ბევრი მოწინააღმდეგე ჰყავდა, მაგრამ შემდეგ ის თითქმის ყველასაგან იქმნა აღიარებული. ამას განსაჯუთრებით ხელი შეუწყო უდიდესმა მეცნიერმა ჩარლზ დარვინმა.

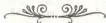
დარვინი ინგლისელი იყო. ის კიდევ სულ ახალგაზრდა იყო, როცა მოგზაურობა მოუხდა ერთ გემზე. ეს გემი სამ-

ხრეთ ამერიკაში იყო გაგზავნილი სამეცნიერო მიზნით და რევიზი-
 ვინმა ისარგებლა იმ დროთი და რა დროის განმავლობაშიც
 გემი ამერიკაში იყო, იკვლევდა, თვალყურს ადევნებდა
 იქაურ ცხოველებს და ამ კვლევა-ძიებამ პირველად დაუ-
 ბადა თავში კითხვა ჯიშთა წარმოშობის შესახებ. ინგლისში
 დაბრუნების შემდეგაც განაგრძო ამ კითხვის შესწავლა. დარ-
 ვინმა მთელი ოცი წელიწადი იმუშავა ამ კითხვის გამოსარკვევად
 და შემდეგ ნაყოფი ამ ხანგრძლივი შრომისა ცალკე გამოა-
 ქვეყნა წიგნაკად, რომელსაც ეწოდება: „ჯიშთა, ანუ სახეთა
წარმოშობა ბუნებრივი შერჩევის შემწეობით“. ამ წიგნმა
 მთელი რევოლიუცია მოახდინა ბუნების მეტყველებაში. აზრი
 ამ წიგნისა ახალი არ ყოფილა: დარვინამდე ბევრ ბუნების მეტ-
 ყველს გამოუთქვამს ის აზრი, რომ ცხოველების სხვა-და-სხვა
 სახეთა განვითარება შედეგია იმ ცვლილებებისა, რომელსაც
 ცხოველები განიცდიან, ცხოვრების იმ პირობების გავლენით,
 რომელთა შორის ისინი არსებობენო. დარვინმა ეს აზრი მხო-
 ლოდ უფრო კარგად დაასაბუთა მრავალი მაგალითებით; ყოველ-
 მხრივ შეეხო მას, მისი სიმართლვე სავსებით ნათელჰყო. ვარდა
 ამისა დარვინის შრომა იმითაა შესანიშნავი, რომ მან, დაასა-
 ბუთა რა სახეთა წარმოშობის თეორია, იმავე დროს მიუთითა
 იმ მიზეზებსაც, რომელთა გამო ორგანიზმები განიცდიან ამ
 შეუწყვეტელ ცვალებადობას.

გ. ანთელიძე.

(შემდეგი იქნება)

ტროადის ომი.

მდინარე წყალთა ღმერთი.

ლონთა მხედრობის მიერ დამარცხებული ტროადელები თანდათან უკან იწევედნენ და ბოლოს მდინარე ქსანთოსის ნაპირას მიაღწიეს. ძღვევა-მოსილი აქილევსი კვალ-და-კვალ მისდევდა მოსისხლე მტერს და შეუბრალებლად სიკოცხლეს ასალმებდა ტროადელების საუკეთესო გმირებს და სამშობლოსათვის თავდადებულ მეთომრებს. აქილევსის რაზმმა მიაღწია ქსანთოსის ნაპირებს. ტროადელების რაზმები ყიფინით გადაეშენენ ქსანთოსის ღრმა ზვირთებში ცხენები, მეთომრები და სამხედრო ეტლები ბუზებივით ირეოდნენ წყლის ღრმა ზვირთებში და მეთომრები უკანასკნელ სულის ამოსუნთქვამდის იარაღს ხელს არ აშორებდნენ.

აქილევსმა თავისი ბასრი ისარი მდინარის ნაპირას ხეზე მიაყრდნო და ხმლით ხელში წყლის მორევში მამაცურად გადაეშვა მტერთან საბრძოლველად. ასტყდა წყლის მორევში საშინელი ომი. აქილევსის ბასრი ხმალი ეღვასავით ტრიალებდა და სიკოცხლეს უსპობდა მოსისხლე მტერს. მთელი მდი-

საქართველოს
წიგნების კავშირი

ნარე სისხლის მორევად გადაიქცა; დაჭრილთა და დაზოცილთა გვამები ერთი მეორეში ირეოდნენ და უამისოდაც სახიფათო ომს ერთი ორად აძნელებდნენ. როგორც ზღვის მორევში პაწაწა თევზები ზღვის ვეშაპს გაურბიან და თავის დასაცავად მყუდრო ადგილებისაკენ მიეშურებიან, ისე ტროადელეების რაზმები ლომივით გააფთრებულ აქილევსს გაურბოდნენ და მდინარეს მყუდრო და საიმედო ადგილას თავის შეფარებას სცდილობდნენ.

ძლევა-მოსილი აქილევსიც მოიქანცა და დროებით ბასრი ხმლის ტრიალი შეაჩერა. ელლინთა მხედრობის გმირთა-გმირმა ამოარჩია ტროადელთა შორის თორმეტი საუცხოო ვაჟაკი და გადასცა მდინარის ნაპირას თავის თანამემამულეებს პატროკლოსის დასაფლავების დღეს მსხვერპლად შესაწირად

აქილევსმა ცოტა დასვენების შემდეგ ისევ განაგრძო სამკედრო-სასიკოცხლო ომი. გმირთა-გმირის ბასრმა ხმაღმა მრავალი ტროადელი გამოასალმა სიკოცხლეს და მათ შორის ტროადის მეფის პრიამოსის ვაჟის შვილი ლიკაონიც. დაზოცილ მეომართა გვამებით ისე აიფსო მდინარე ქსანთოსი, რომ წყლის დენა სრულიად შესწყდა, წყალი შეგუბდა და ნაპირებს გადმოხეთქა.

მდინარე წყალთა ღმერთმა ვერ მოითმინა ესეთი კანდიერება მის სამფლობელოში და აქილევსს წინადადება მისცა მეომრები წყლის მორვევიდან მახლობელ ველზე გადაეყვანა და იქ განეგრძოთ საზარელი ომი.

„პელეასის ვაჟს შვილო!“ მრისხანედ შეჰყვირა მდინარე წყალთა ღმერთმა: „ქეშმარიტად, რომ შენ საზარელ საქმეს ჩაღიხარ! ყოვლად შემძლებელ ღმერთს შენთვის ძალა მოუცია და ეს ძალა ერთიანად ტროადელების გასანადგურებლად მიგიმართავს! მთელი მდინარე დაზოცილთა გვამებითაა ავსილი. ასე რომ წყლის დენა მდინარედან ზღვის სიღრმეში ერთიანად

შესწავდა. ამიტომ გირჩევ დაუყოვნებლივ მდინარე დასტოვო და საზარელი ომი მახლობელ ველზე გადაიტანო და იქ გაანაგრძო“.

აქილევსმა სრულიად უშიშრად უპასუხა მდინარე წყალთა ღმერთს: „ჩემ ხმაღს მხოლოდ მაშინ ჩავაგებ ქარქაშში, როცა მდინარეში მომწყვედველ ტროადელების რაზმებს ერთიანად გავანადგურებ და თვით მთავარ სარდლის ჰექტორის ხმლის ძლიერებას პირისპირ შევამოწმებ!“

ამ სიტყვებთან ერთად აქილევსი ელვის სისწრაფით გადაეშვა წყლის სიღრმეში და ბასრი ხმლით გააფთრებულ ღოპივით დაერია ტროადელების რაზმებს.

მდინარე წყალთა ღმერთი მეტად განრისხდა აქილევსის ესეთი კადნიერებით. ღმერთის ბრძანებით ზვირთები აბობოქრდა მდინარეში და დახოცილთა გვამები ერთიანად წყლის ნაპირებზე ამოჰყარა. აბობოქრებული ზვირთები თან-და-თან უფრო მრისხანებდა. წყალი მაღალ წიფლებს წვეროებს სწვდებოდა. აქილევსი წყლის ზვირთებში სკურავდა და მისი მღგომარეობა თან-და-თან უფრო საშიში ხდებოდა. აბობოქრებულმა წყლის ზვირთებმა ერთიანად წაღეკა მახლობელი მინდორველები. გააფთრებული აქილევსი რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გაურბოდა მრისხანე ტალღებს, მაგრამ თავშესაფარს ვერსად ჰპოულობდა: ტალღები უფრო მძლავრად ეჯახებოდა გმირთა-გმირს ელლინთა მხედრობის მზისა დარ სარდალს და მის მხნეობასა და ძალას საგრძნობლად ასუსტებდა.

როცა აქილევსი მეტად დაასუსტა მრისხანე ტალღებთან ბრძოლამ, გმირთა-გმირმა აღაპყრო ხელები ცისაკენ და ყოველად შემძლებელ ზევსს დახმარება სთხოვა. ილაჯ-წაღებულ და ერთიანად მოქანცულ პელიასის ვაჟის შვილს დაუყოვნებლივ გამოეცხადნენ ღმერთი პოსეიდონი და ათინა ქალღმერთი; დაუჭირეს ხელი მზისადარ გმირს და მალეობ ადგილზე ამოიყვანეს.

მდინარე წყალთა ღმერთი მაინც არა სცხრებოდა მზის ბრძანებით წყლის აბობოქრებული ტალღები აქილევსს კვალდაკვალ სდევდა. წყალი უშიშრად და მძლავრად ეჯახებოდა იმ მაღლობ ადგილებსაც, საცა ელლინთა მხედრობის საუკეთესო გმირმა თავი შეაფარა. წყლის ზვირთები ისე მრისხანედ ბობოქრობდა მაღალ მთა-გორაკებზე, კაცს ეგონებოდა — დედამიწა უნდა წალეკოსო.

ჰერა ქალ ღმერთამ, დაინახა თუ არა აქილევსის საშიში მდგომარეობა, დაუყოვნებლივ გაგზავნა მისაშველებლად ცეცხლისა მბრძანებელი ღმერთი ჰეფესტოსი ელვის სისწრაფით დაეშვა ჰეფესტოსი ოლიმპოსის მწვერვალიდან აქილევსის მისაშველებლად

განრისხებულმა ჰეფესტოსმა ძლიერი ცეცხლი გაუჩინა აბობოქრებულ ტალღებს. ნაპირებიდან ამოსული წყლის ტალღები ძლიერ ცეცხლის ალში გაეხვია. ასტყდა საშინელი ბრძოლა წყლის ზვირთებსა და ცეცხლის მრისხანე სტიქიონს შორის. ტალღებსა და ცეცხლს შორის სამკედრო სასიკაცხლო ომი ასტყდა. ბოლოს მრისხანე ცეცხლის სტიქიონმა სძლია წყლის ზვირთები. ცეცხლის ალისაგან ადუღებული წყლის ზვირთები უკანვე დაეშვა მთა-გორაკებიდან და მდინარის ნაპირისაკენ მიაშურა. ცეცხლის სტიქიონი კვალ დაკვალ მისდევდა წყლის ზვირთებს და გზაზე ერთიანად ყველაფერს ანადგურებდა.

წყალი ისევ თავის კალაპოტში ჩასდგა, მაგრამ ცეცხლი მდინარეს კალაპოტშიაც მრისხანედ გაძლიერდა და ის იყო მთელ მდინარეს ერთიანად განადგურებას უქადოდა. წყალი მეტი სიციხისაგან კალაპოტში ჩუბჩუბებდა შესწყდა წყალთა დენა. მდინარე წყალთა ღმერთი ახლა-კი მეტად შეშინდა და ჰერა ქალ ღმერთას დახმარება სთხოვა. შეშინებულმა ღმერთმა აღუთქვა ჰერა ქალ-ღმერთას, რომ ამიერიდან იგი არასოდეს ელზინთა მხედრობის წინააღმდეგ არ გაილაშქრებს, არა-

სოდეს ამიერიდან ტროადელების რაზმებს დახმარებას არ მოუჩენს. ჰერა ქალღმერთა შვიკდა მდინარე წყალთა ღმერთის მდგომარეობაში და მყისვე უბრძანა ჰეფესტოსს— შეეჭერებინა მდინარე წყალთა გამანადგურებელი სტიქიონი.

ჰეფესტოსის ბრძანებით შესწყდა მდინარეს კალაპოტში მრისხანე ცეცხლის გუგუნნი მდინარე ქსანთოსმა, ისევ ჩვეულებრივი სახე მიიღო; წყლები ისევ ამოძრავდნენ და აჩქარებით მიისწრაფოდნენ ზღვის შორევისაკენ.

ასე დამთავრდა ქსანთოსის კალაპოტში ელლინთა მხედრობის და ტროადელების რაზმების სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა, რომლის ელლინთა სასარგებლოდ გადაწყვეტაში ღმერთებსაც თვალსაჩინო სამსახური მიუძღვით.

ა. მიქაბერიძე.

გასართობი

შოთა სიხაყე შარაღები

(წარმოდგენილი პ. ნიორაძისაგან).

1

წყლის ბინა და ან-ბანიო,—
თევზა მტკვრის ნაბანიო.

2

პირველია უხმო ასო;
იგი უნდა თავში დასო,
მეორე-კი ანჩხლსა ჰქვიან
და მესამე-ღუქნის კარებს.
სულ ერთად-კი ჩხუბსა ნიშნავს,
თუ რომ კაცი შეადარებს.

რ ე ბ უ ს ი.

(წარმოადგენილი მ. კელენჯერიძის მიერ).

ნაცვალ
სახელი.

ჭ

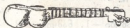
ჭ

ს

ი

ც

”

ნ

”

”

ს

ი

”

თ

ბ

”

ო

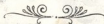
”

ამ რებუსის ნაწევები ნახუთ მეორე კვადრზე.

მ
ს

ჭ

” ს
ა

პირველ №-ში მოთავსებულ გასართობების აღსნა:

გამოცანები — 1. ნამუენი. 2. ქარი.

შარადა — ბარათი.

რეზუსი — ბედაურ, ჰსა სკედლენენ, ბაყაყმატ ფეხი აიშვირაო.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე. გამ-მც. თ. პ. ი. თუმანიშვილი.

სასალსო გაზეთი

უოველ-დღიური საზოლიტიკო და სალიტერატურული
 მიიღება ხელის მოწერა 1913 წლისათვის.

უოველ-დღიურ გამოცემის გარდა 1913 წელსაც გაზეთს ექნება

სურათებიანი დამატება

(კვირაობით)

პრემიად 1913 წლის ხელის მოწერით მიეცემათ **ორი წიგნი**

- 1) უცხოეთის მწერლები (400 გვ.) ამ კრებულში მოთავსებული იქნება თხზულებები შემდეგ გამოჩენილ მწერლებისა—**კნუტ ჰამსუნი არტურ შნიტლერისა, ჰენრიკ სენკევიჩისა და სხვათა.**
- 2) **ქართვლი მრის ისტორია**, პროფ. ივ. ალ. ჯავახიშვილისა. პრველი და მეორე ტომი ერთს წიგნად, სურათებითა და ძველი საქართველოს რუკით.

გაზეთის ფასი **8 მ. და 50 კ.** ცალკე № შაურად. **დამატებიანი 7 კაპ.**

12 თ.	11 თ.	10 თ.	9 თ.	8 თ.	7 თ.	6 თ.	5 თ.	4 თ.	3 თ.	2 თ.	1 თ.
8. 50	8 მ.	7. 50	6 75	6 მ.	5 25	4. 50	3. 75	3 მ.	2 25	1. 50	75

საზღვარ-გარეთ თვეში ზედ-მეტე 50 კაპ.

წლიურ ხელის მოწერით გაზეთის ფასი **ნაწილობით 8 მან. 50 კაპ.** შეუძლიანთ გადაიხადონ.

რედაქცია იმყოფება სასახლის ქ. სარაჯიშვილის სახლში, შესავალ ეზოდან რედაქტორ-გამომცემელი ა. კუშბაძე

მიიღება ხელის მოწერა 1913 წლისათვის

ყოველ თვიურ შურნალ

„**გ ა ნ თ ი ა ლ**“ - №

(წელიწადი ჰირველი)

და ყოველკვირიულ გაზეთ

„**შინაურ საქმეებ**“ - №

(წელიწადი მესხეთე)

წლიური ფასი ყურნალისა ცალკე 5 მან., გაზეთისა 4 მან., ორივეს ერთად 8 მანეთი. სახალხო სამკითხველოებს და სოფლის მასწავლებლებს ორივე გამოცემა წლიურად 7 მანეთად დაეთმობა. ორივე გამოცემა

1913 წ. მიიღება ხელის მოწერა

დასურბათებულ საუბარწვილო ჟურნალ

„ნაკადულ“ - ჟე

— წელიწადი მთავარი —

ჟურნალი გამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით, საგანგებოდ არ-
ჩეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით; მონაწილე-
ობას ღებულობენ ჩვენი ცნობილი მწერლები და პედაგოგები.

წლიურად ხელის მომწერლებს მიეცემათ:

24 წიგნი „ნაკადულისა“ **12** წიგნი „ნაკადულისა“
მცირე წლოვანთათვის. მოზრდილთათვის.

1913 წელს წლიური ხელის მომწერნი ორივე გამოცემისა სა-
ჩუქრად მიიღებენ ამერიკელ მწერალ ქალის მარიეტ ბიჩერ
სტოუს რომანს ზანგთა განთავისუფლების დროიდან, „ბი-
ძია თომას ქოხი“-ს სრულ თარგმანს. წიგნში იქნება 80-ზე
მეტე სურათი და ჩართული იქნება ავტორის სურათი და
ბიოგრაფია.

თარგმანის რედაქცია და ინგლისურ დედანთან შედარება იკი-
სრა ილია ნაკაშიძემ.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—5 მ. ნა-

ხევარ წლით—3 მან., ცალკე-ცალკე მცირე წლოვანთათვის

24 წიგნი—3 მან., მოზრდილთათვის 12 წიგნი—3 მან.

ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

ხელის მოწერა შეიძლება

ტფილისში— „ნაკადულის“ რედაქციასა, ზუბაძაძეისაის სას.,
გადაფიან. მრ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский
пр., № 8, და წერა-კითხვის სასო გადაფიანს წიგნის შადაზაძისა, სასა-
ხლის ქუჩა. ქუთაისში—ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. უაუხიძე-
ლთან და თ. შთავრბიძელთან. სამტრედიისში—ივანე კლავკო-
ვთან და ვლ. ნაცვალაძესთან. ფოთში—თეოდოძე კანდელაკთან.
ბათუმში—კნ. სოფიო ნაკაშიძესთან, ტრაფიშვილთან და
ანასტასია დომინაძესთან. ოზურგეთში და ლანჩხუთში—ლეო იმ-
ნაძესთან. თელავში—ფანო შატაშვილთან. ახალ-ციხეში—კონ-
სტანტინე გვარამაძესთან. ბაქოში—ფასილ ახვლედიანთან, ნინო
კვლავაძესთან და ივანე კვლავაძესთან. გორში—ნინო დომურთან
და ქეთევან ჯავახიშვილთან. სოხუმში—კნ. მარია იმნაძესთან.
ქიათურაში—ივანე გომეზაურთან. ვანჯაში—ბ. ამბოქაძესთან.
ერევანში—კ. ოდიშარბასთან. სიღნაღში—ნ. ახმეტელაშვილთან.
ყარსში—ივ. საათაშვილთან. აღმქსანდროპოლში—ს. შატბე-
რაშვილთან. როსტოვში—მ. კლავაშვილთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე.

გამომცემელი თავ. პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი.